

תָּשֵׁבִיט   תָּשֵׁבִיט
SIVAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

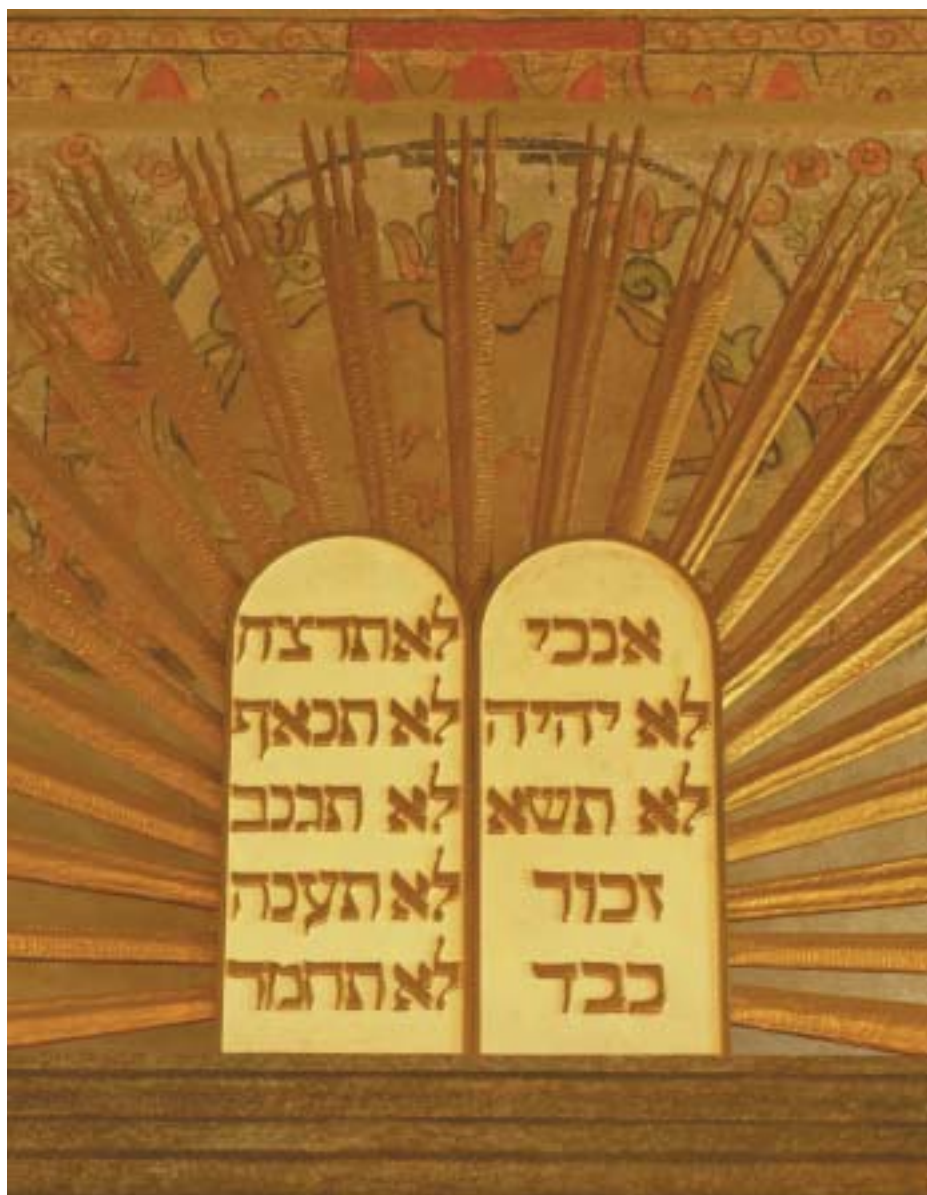

Foto Jiří Stach

CHAG ŠAVUOT SAMEACH חג השבועות שמחה
Desky s Desaterem nad aronem synagogy v Boskovicích

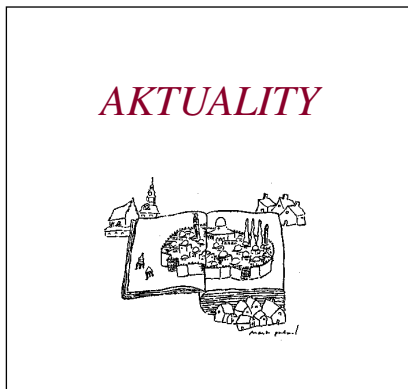
NÁVŠTĚVA NĚMECKÉHO PREZIDENTA V TEREZÍNĚ

Ve dnech 5.–7. května zavítal na státní návštěvu České republiky německý spolkový prezident Joachim Gauck. Tento disident z bývalé NDR a dlouholetý ředitel Úřadu spolkového zmocněnce pro dokumenty Stasi, tedy východoněmecké tajné policie (v Německu se vžil označení „Gauckův úřad“), k nám přijel již podruhé během necelých dvou let. První návštěva se uskutečnila krátce po zvolení do funkce německého prezidenta v říjnu 2012. Tehdy také navštívil památník v Lidicích.

Média o jeho nynějším programu obšírně referovala, připomeňme tedy jen, že již první den se odehrála návštěva Vyšehradu, kde se prezident Gauck se svou partnerkou Danielou Schadtovou – při minulé návštěvě zavítala v rámci doprovodného programu i do Židovského Města – sešel se zástupci Ekumenické rady církví, České biskupské konference a Federace židovských obcí. Společně pak zašli na nedaleký Slavín, kde se poklonili jak památce Milady Horákové a dalších politických vězňů z období 50. let, tak také na místo posledního odpočinku dvou největších českých hudebních skladatelů Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka. Kuriozitou bylo, že se kdosi z protokolu podivil, proč není na takto významném místě pohřben i Franz Kafka.

Druhý den návštěvy se pak konala mj. i návštěva Terezína. V doprovodu českého prezidenta Miloše Zemana a jeho ženy Ivany si Joachim Gauck a Daniela Schadtová prohlédli Malou pevnost. Na třetím nádvoří se státníci poklonili pomníku popravených a poté na národním hřbitově položili věnce jako hold všem obětem nacismu – jak z věznic gestapa, tak z ghetta. Pietní akt zakončil modlitbou El male rachamim rabín Karol E. Sidon. Média poté zmínila jeho komentář, ve kterém mimo jiné řekl: „Od prezidenta Gaucka to neberu jako pouhé gesto, ale opravdový zájem. Znáám ho jako slušného člověka.“

Média konstatovala, že podobně hovořili i dva bývalí terezínští vězni Tomáš Kosta a Felix Kolmer, kteří prezidenty doprovázeli. Joachima Gaucka oba znají ještě z dob, kdy nebyl hlavou státu. Návštěvu Terezína mu osobním dopisem doporučil Felix Kolmer a prezident Gauck to bez váhání akceptoval. Po skončení oficiálního programu pokračo-

vala německá část delegace za doprovodu představitelů města, kraje, Památníku Terezín a FŽO návštěvou Muzea ghetta ve městě. Zde se německý prezident se svou partnerkou velmi zajímali o osudy vězňů terezínského ghetta, o roli Terezína v tzv. konečném řešení i o projekty, které chtějí Terezín přiblížit evropské veřejnosti. Stejně jako předseda Evropského parlamentu Martin Schulz, který sem zavítal v doprovodu premiéra Sobotky jen o tři týdny dříve, i Joachim Gauck přislíbil pomoc při realizaci především vzdělávacích programů a sociálních projektů na podporu přeživších holokaustu.

Tomáš Kraus

DISKUSE V MAISLOVCE

Srdečně vás zveme na třetí diskusi pátého ročníku diskusních večerů v Maislovce. Jejich cílem je umožnit otevřený dialog mezi členy a přáteli všech židovských komunit a spolků v Praze a v ČR.

Téma červnové diskuse zní „Výchova Židů v Čechách: jak, k čemu, kým a kde mají být vedeny židovské děti?“ a bude se zabývat možnostmi neformálního a formálního vzdělávání židovských dětí a mládeže v Praze a dalších městech ČR. Co dnes znamená pojem „židovská výchova“? Je o ni mezi rodiči a dětmi zájem? Mají k ní přístup všichni, kdo o ni stojí? Jaké jsou nabídky židovského vzdělávání pro děti a mládež v Praze a v ČR? Jakou roli v židovském vzdělávání dětí a mládeže hraje pražská židovská obec? Setkání se koná **11. června** od 18 hodin ve 3. patře Židovské radnice, Maiselova 18, Praha 1.

Hosté: Gafna Vaňová, lektorka, učitelka v Lauderových školách; Kateřina Weberová, lektorka, učitelka v Lauderových školách; Eva Wichsová, organizátorka programů pro děti a mládež. Moderuje Jan Fingerland, novinář Českého rozhlasu.

lk

E-LEARNING

Vážení rodiče, dovolte, abychom vás informovali o unikátní vzdělávací příležitosti, vhodné pro vaše dítě. Rádi byste poslali své dítě do židovské školy, kde by se naučilo hebrejsky a získalo solidní znalost židovské kultury, zvyků a náboženství? Chcete, aby se seznámilo s dalšími židovskými dětmi a aktivně si utvářelo svou židovskou identitu? Bydlíte však daleko od Prahy či jiných míst, kde lze navštěvovat židovskou školu? Právě vám je určena naše nabídka.

Nadace RONALDA S. LAUDERA a LAUDEROVY ŠKOLY v Praze otevírají ve školním roce 2014/2015 E-ŠKOLU neboli studium na dálku. Komu je náš projekt určen? Všem židovským dětem, které bydlí mimo Prahu a je jim 6–14 let. Nabízíme výuku židovské výchovy a hebrejštiny po internetu. Jako bonus si žáci mohou přidat hodiny angličtiny. Každý z předmětů se bude vyučovat v dohodnutém čase dvě hodiny týdně odpoledne. Žáci pracují doma s tabletem a přitom vytvářejí virtuální třídu. Mohou sledovat nejen výklad učitele, ale i všechny spolužáky a jejich reakce. Na konci školního roku dostanou vysvědčení o absolvování kurzu, které jim bude slavnostně předáno v pražských Lauderových školách. Výuka je zdarma, žákům navíc zapůjčíme tablet, na kterém mohou výuku sledovat.

Pokud vás nabídka zaujala, neváhejte a kontaktujte, prosím, paní Veroniku Avital Dubovou na e-mailové adrese: veronika.dubova@lauder.cz, nebo na telefonním čísle: 777 700 858, a přihlaste své dítě do e-školy. Uzávěrka přihlášek je **30. 6.** Těšíme se na společné vzdělávání.

lp

OBSAH

- Globální fórum AJC 3**
- Sidra, Šavuot 4–5**
- Bílá místa chasidismu**
- rozhovor s Marcinem Wodzińským 6–7**
- První Limmud ČR–SR 8–9**
- První světová válka a Židé 10–11**
- Nová kniha Etgara Kereta 12**
- Etgar Keret v Praze 13, 20**
- Staša Fleischmannová: Vrstvami 14–15**
- Kapitál v 21. století 16–18**
- Průvodce po židovském hřbitově**
- v Nové Cerekvi 19**
- Finále Revitalizace**
- židovských památek 20**
- Izrael: Tak pravil Rozen 21**
- Výběr z českého tisku 22**
- Kalendárium 23**
- Zprávy, informace 24–28**

American Jewish Committee (Americký židovský výbor) patří k nejstarším a nejúspěšnějším židovským organizacím ve Spojených státech – existuje již 108 let. Po pádu železné opony se rozhodl zvát na své pravidelné konference nejen zástupce svých regionálních poboček, ale i účastníky z celého světa, včetně těch, kteří žili do té doby v nedostupné střední a východní Evropě. Zástupci FŽO se proto výročních zasedání účastní více než dvacet let. A mohou tak srovnávat. Letošní ročník byl v mnohém výjimečný. Mimo jiné i tím, že se honosil největší účastí v historii –

do Washingtonu se sjelo přes dva tisíce delegátů. To však bylo jen jedno z mála pozitiv. Některé referáty, které zde zazněly, byly více než alarmující.

Již několik let se z neatraktivního názvu „výroční zasedání“ stalo „globální fórum“ a ze samotné konference program, který je vytvořený převážně mladými aktivisty. Pod názvem „Access“ (Přístup) se skrývají pódiové diskuse, semináře a debaty, od A až do Z připravené lidmi, kteří jsou většinou ve studentských letech. Přestože se některá témata kryjí s programem následné konference AJC, je účast na těchto akcích velmi podnětná, a to nejen kvůli otevřené atmosféře a někdy až vášnivým příspěvkům, jak to ostatně mladí lidé umí a mají dělat.

Letos proběhlo několik tematických seminářů, týkající se otázek regionálních. Organizátoři využili toho, že se zde sešli – opět po roce – lídři židovských komunit doslova z celého světa. Jedna panelová diskuse byla proto věnována Latinské Americe, druhá výhradně Turecku, třetí muslimskému světu atd.

ANTISEMITISMUS SÍLÍ

Jeden z prvních seminářů, ten v samém úvodu pondělního ranního programu, byl věnován Evropě. I když nemohl být dán prostor zástupcům všech evropských židovských komunit, z referátů, které zde zazněly, bylo patrné, že míra antisemitismu na starém kontinentu nebývá vzrůstá. To ostatně potvrzuje i zpráva EU Agency for Fundamental Rights, agentury Evropské unie pro monitorování stavu lidských práv. Zpráva byla publikována již před časem a na stránkách *Roš chodeš* jsme se jí zabývali. Přestože někteří zpochybňovali zvolenou metodiku, a dokonce kritizovali výběr zemí, ve kterých byly

provedeny průzkumy veřejného mínění, z nichž pak vycházela příslušná statistická čísla, je patrné, že se autoři ve svých závěrech zas až tolik nemýlili.

BOJKOT

Znepokojivá situace je především v Řecku a v Maďarsku. Všeobecnou atmosféru, ve které je dán prostor starým antisemitským klíšé a stereotypům, doplňuje antiizraelská rétorika, která v mnoha zemích – například

sami, SodaStream se prodává i v českých obchodech a Scarlett se usmívá ze všech jeho propagačních materiálů.

Je to jen drobná příhoda, ale dokonale ilustruje doslova hysterickou kampaň, kterou v západní Evropě ve velkém rozjeli právě aktivisté BDS. Pro izraelskou diplomacii, ale i pro mnohé izraelské firmy a investory to představuje závažný problém, se kterým musejí bojovat doslova každý den. V boji proti všemu židovskému se tak spojuje v poslední době extrémní pravice s extrémní levicí. Výsledkem je právě onen obrovský nárůst antisemitismu, o kterém hovo-

řili snad všichni účastníci zasedání. Až na ty české. V porovnání s tím, co se děje ve světě, je nedávný článek v časopisu Týden, popisující současný český antisemitismus, groteskou. Inu, zlatá česká humna.

KDYBY...

Zastavme se však ještě u některých témat mezinárodní politiky, která rezonovala konferencí. Předpokládali bychom, že hlavním problémem bude současný vývoj na Ukrajině a v Rusku. Ale vůbec ne! Dramatická situace zajímala převážně jen Evropany. Nejvíce se probíral Írán a pravděpodobnost, že již brzy bude disponovat atomovými zbraněmi. Na druhém místě byl – jak jinak – izraelsko-palestinský konflikt a krach současných jednání pod patronací amerického ministra zahraničí Johna Kerryho. Ukrajina se dostala na program až v samotném závěru. Plenární shromáždění zhlédlo předtočený pozdrav současného ukrajinského premiéra Arsenije Jaceňuka, ve kterém apeloval – aniž by jmenoval – na to, aby se zabránilo další agresí a zhoršení mezinárodní situace v regionu. A opět se ukázala obrovská empatie, erudice a politická vize dlouholetého výkonného tajemníka AJC Davida Harrise, když projev okomentoval takto: „Představme si, že kdyby měl takovou možnost, toto poselství by nám v roce 1938, před Mnichovem, přednesl československý prezident dr. Edvard Beneš!“ Slova, která nám možná vhnějí slzy do očí. Jenomže – kdo v sále s dvěma tisíci lidmi věděl, co se stalo v roce 1938, co byl Mnichov, kde leželo Československo, a natož kdo to byl prezident Beneš. Asi jen hrstka pamětníků a možná pár Evropanů. Přesto za tuto jedinou větu patří Davidovi náš velký obdiv a dík. (Projevy jsou již nyní dostupné: zájemci se s nimi mohou seznámit na www.ajc.org.)

TOMÁŠ KRAUS

ZLATÁ ČESKÁ HUMNA

Globální fórum Amerického židovského výboru

ve Velké Británii, Francii či Belgii – dosahuje až téměř hysterické povahy. Světem se šíří hnutí BDS, které mnozí považují za třetí – globální – intifádu. Oč jde? My v České republice jsme se nejdříve domnívali, že se jedná o jakousi nemoc (typu AIDS) nebo o součást vybavení moderních automobilů (něco jako ABS). Ovšem chyba lávky. BDS je zkratka anglického „Boycott, Divestment and Sanctions“, tedy „Bojkot, neinvestování a sankce“, a je to vlna ekonomických opatření, která mají zasáhnout Izrael a donutit jej ke splnění všech palestinských požadavků. Odpůrci hnutí tvrdí, že se de facto jedná o snahu delegitimizovat židovský stát, jeho zastánci naopak poukazují na to, že jde o nenásilný způsob, jak dosáhnout svého, podobně jako se to podařilo v Jižní Africe. BDS má však i nečekané podoby a souvislosti – například není umožněno izraelským vědcům, třeba i nositelům Nobelových cen, přednášet na univerzitách v Oxfordu či Cambridgi.

Své o tom ví i jedna z největších filmových hvězd Scarlett Johanssonová. Herečka, kterou mnozí považují za sexuální symbol současného Hollywoodu a jejíž matka pochází z ortodoxní rodiny v newyorském Bronxu, dostala nabídku stát se tvář reklamní kampaně izraelské firmy SodaStream, vyrábějící zdokonalenou verzi nám dobře známých sifonů. Ve stejné době jí obdobnou nabídku učinila i světoznámá charitativní organizace Oxfam, která již mnohá desetiletí bojuje proti chudobě zejména ve třetím světě. Vzhledem k tomu, že SodaStream vlastní jeden z deseti závodů na Západním břehu, vztahuje se na ni bojkot, vyhlášený na základě požadavků BDS Evropskou unií. Scarlett si proto musela vybrat – buď Oxfam, nebo SodaStream. Hádejte, pro koho se rozhodla? Vlastně to můžete posoudit

ŠELACH LECHA (4M 13,1–15,41)**Strach ze svobody**

Epizodou se zvědy si komentátoři oprávněně lámou hlavy už po staletí. Jak se mohli průzkumníci tak splést? Země, prohlásili, je přesně taková, jak Mojžíš slíbil, „vskutku přetéká mlékem a medem“. Ale dobýt ji nelze: „Jenomže lid, který tu zemi obývá, je mocný, města mají mohutná opevnění a viděli jsme tam také zplouzenze toho obra... S tím lidem se nemůžeme měřit, protože je silnější než my! ... Viděli jsme tam stvůry, obrovi synové jsou přece z těch stvůr, a připadali jsme si jako luční kobylinky a tak jsme připadali jim!“ (4M 13,28–33).

Tolik se báli obyvatel zkoumaného území, že si ani nevšimli, jak moc se oni bojí jich. O generaci později bude jerišská prostitutka Rachab vyprávět zvědům, které vyslal Jozue, toto: „Vím, že Hospodin dal zemi vám. Na nás padla hrůza před vámi a všichni obyvatelé země propadli před vámi panice. ... Pomyšlení na vás vyrazilo každému dech, poněvadž Hospodin, váš Bůh, je bohem nahoře na nebi i dole na zemi“ (Jozue 2,10–11).

Obyvatelé země měli z Izraelitů skutečnou hrůzu, což dosvědčuje i začátek Bilámovy příběhu: „Tehdy se zděsili edomští vůdci, moavští berani se začali třást, pýcha kenaánských obyvatel se vniveč obrátila. Hrůza a bázeň je přepadá a z velikosti tvé paže jim ústa oněmí“ (2M 15,15–16).

Jak je možné, že se tolik zmýlili? Špatně si vyložili, co viděli? Chyběla jim víra v Boha? A nebo – což je pravděpodobnější – jim chyběla víra v sama sebe? A nebo, jak tvrdí Maimonides v *Průvodci váhajících*, byl jejich strach dán tím, čím prošli? Většinu života strávili jako otroci, svobodu získali teprve nedávno, nebyli připraveni bojovat a ustanovit se jako svobodní lidé ve vlastní zemi. To dokáže až příští pokolení, zrození ve svobodě. Lidé se mění, ale ne tak rychle (*Průvodce* III, 32).

Většina komentátorů se shoduje, že zvědové se provinili přinejmenším dvakrát: selhaly jim nervy a neměli dostatek víry. Těžko lze textu porozumět jinak. Nicméně existuje celá chasidská literatura – počínaje Baal Šem Tovem k rabi Jehudovi Lejbovi Alterovi z Geru po lubavičského rebeho Menachema Mendla Schneersona –, která hájí zcela odlišný výklad. Ten jde úplně „proti srsť“, ale má tak dramatický účinek, že zůstává dodnes nesmírně působivý. Podle jejich interpretace to zvědové mysleli

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Hora Sinaj.*

dobře. Koneckonců to byla knížata svých kmenů. Nepochybovali o tom, že by Izrael bitvy s místními obyvateli vyhrál. Nebáli se porážky – ale báli se vítězství. Jejich obavy nepramenily z nedostatku síly, ale byly duchovní povahy. Nechtěli odejít z divočiny, nechtěli se stát jen dalším z mnoha národů, nechtěli ztratit své výjimečné pouto s Bohem, které měli v ohlušujícím tichu pouště, daleko od civilizace a jejích problémů.

Tady byli Hospodinu blíž než kdokoli jiný předtím či potom. Měl mezi nimi svou svatyni, obklopovala je oblaka Boží slávy. Lid jedl jeho manu z nebes, pil vodu prýstící ze skály, každý den zažíval zázraky. Dokud zůstanou v poušti pod ochranným Božím baldachýnem, potud nebudou muset orat půdu, sázet a sklízet, bránit zemi, vést hospodářství a nést veškeré břímě svobody, jež jen odvádí mysl od Boha. Jakkoli je poušť obvykle považována za opak zahrady, divočina byla pro Izraelce Eden. Tady byli Hospodinu tak blízko jako první lidé v ráji.

Pokud vám tato myšlenka připadá přitažená za vlasy, vzpomeňte si, že jak Ozeáš, tak Jeremjáš přirovnávali poušť k líbánkám. Ozeáš řekl jménem Hospodinovým:

„Pak si ji ale znovu nakloním; povedu ji po poušti, kde k ní láskyplně promluví“ (Oz 2,16), čímž se naznačuje, že v budoucnu Bůh svůj národ přivede zpátky na „druhé líbánky“. Jeremjáš pronesl jménem Božím: „Vzpomínám, jak jsi v mládí byla oddaná, jak jsi milovala jako nevěsta, jak jsi mě následovala pouští, v tom nehostinném kraji“ (Jer 2,2). Oba proroci pokládali léta v poušti za první lásku mezi Bohem a Izraelem. A o tenhle vztah zvědové nechtěli přijít.

Je zřejmé, že tento výklad neodpovídá přesně příběhu, nicméně bychom ho neměli zcela zanedbat. Jedná se spíše o psychoanalytický pohled, zachycení podvědomí zvědů. Nechtěli opustit pohodlný život dětství a vstoupit do světa dospělých, báli se svobody a odpovědnosti, jež s ní souvisí.

Ale o tu právě v Tóře běží. Judaismus není náboženstvím klášterního odtržení od světa, je to především náboženství, které se světem intenzivně zabývá. Tóra je model pro společenskou konstrukci, model, který je propracován do nejmenších detailů: nalezneme tu zákony o vedení boje i o podmínkách slušného života pro občany, o půjčkách a vztazích mezi zaměstnanci a zaměstnavatelem; mluví se o politice i ekonomice, ale vždycky to nějak směřuje k lepšímu světu, v němž spravedlnost, milosrdenství, láska k bližnímu a cizinci nejsou vzdálenými ideály, ale tvoří součást každodenního života. Hospodin si zvolil Izrael, aby jeho prostřednictvím pobýval ve světě, což znamená, že sám Izrael musí v tomto světě žít.

Samozřejmě že i Židé měli své askety a poustevníky. Rabi Šimon bar Jochaj žil třináct let v jeskyni, neboť nesnesl pohled na lidi, kteří se zabývali pozemským lopecením. Maimonides hovoří o lidech, kteří žijí jako poustevníci v poušti, aby uprchli před zkorumpovanou společností. Ale to jsou spíše výjimky.

Zvědové nechtěli ohrozit judaismus tím, že by ho „nakazili“ kontaktem se skutečným světem. Toužili po věčném dětství Boží ochrany. V jejich přání je cosi ušlechtilého, ale současně je naprosto nezodpovědné – proto také demoralizovalo národ a vyvolalo Boží hněv. Židovským posláním není bát se světa, ale vstupovat do něj a měnit ho k lepšímu. Zvědové tohle nechápali. Ale upřímně: dokážeme to pochopit my dnes?

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

ŠAVUOT

Šavuot je druhým ze tří poutních svátků, během kterého se do Jeruzalémského chrámu přinášely první plody. Ale snad ještě více je slaven jako *zman matan toratenu* – období, kdy nám byla darována Tóra. K tradici patří, že se věřící noc před prvním dnem svátku neukládají ke spánku, ale stráví ji studiem náboženských textů.

Soustředění na Tóru a boží majestát, charakteristické pro bohoslužbu na první den Šavuot, je zdůrazněno zpěvem liturgické písně Akdamut, která se pronáší v aškenázských synagogách před čtením prvního verše oddílu Tóry.

Akdamut je velmi složitě strukturovaný text, který v komplikované starověké aramejštině složil v 11. století v německém Wormsu rabi Meir ben Jicchak Nehoraj, současník velkého biblického komentátora Rašiho. Jeho počáteční písmena vždy dvou po sobě jdoucích veršů tvoří hebrejskou abecedu. Do počátečních písmen následujících veršů vložil autor i písmena svého jména (Meir ben rabi Jicchak), další vytvářejí krátkou prosbu o sílu (kterou pro tak náročný úkol rabi dozajista potřeboval). Každý verš obsahuje přesně deset slabik a vždycky končí na slabiku TA. Výsledkem je skutečně nádherný chvalozpěv o devadesáti verších, velebící velikost Stvořitele, krásu a moudrost Tóry a vyjadřující mesianistické naděje židovského národa.

Akdamut se pronáší střídavě: dva verše kantor a dva shromáždění. Zpívá se na prastarou melodii, která se vyznačuje kaskádovitě klesajícím motivem (velice krátkými hudebními frázemi), jenž se zpívá vždy na konci prvního verše z každé dvojice. Je zajímavé, že nigun pro Akdamut je v liturgii zcela jedinečný; jeho motiv zaslechneme o Šavuot i během svátečního kiduše.

Důvody pro noční studium v předvečer svátku Šavuot i pro recitaci Akdamut na prastarou melodii jsou tytéž: snažíme se alespoň pocitově přiblížit našim předkům, očekávajícím na úpatí hory Sinaj dar Tóry. Jako bychom se i my mohli na okamžik dívat jejich očima a naslouchat jejich ušima při nejdůležitější události v židovských dějinách a díky tomu i porozumět jejich oddanosti Tóře a židovské cestě životem.

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – červen 2014

Staronová synagoga

30. 5.	pátek	Roš chodeš sivan večerní bohoslužba	20.00 hodin
31. 5.	sobota	NASO 4M 4,21–7,89 hf: Sd 13,2–25 mincha – perek 6 konec šabatu	20.10 hodin 22.09 hodin
3. 6.	úterý	předvečer Šavuot	20.46 hodin
4. 6.	středa	1. den ŠAVUOT mincha a maariv	21.00 hodin
5. 6.	čtvrtek	2. den ŠAVUOT MEGILAT RUT MAZKIR mincha a maariv konec svátku	11.00 hodin 21.00 hodin 22.15 hodin
6. 6.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
7. 6.	sobota	BEHAALOTCHA 4M 8,1–12,16 hf: Za 2,14–4,7 mincha – perek 1 konec šabatu	20.50 hodin 22.17 hodin
13. 6.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
14. 6.	sobota	ŠELACH LECHA 4M 13,1–15,41 hf: Joz 2,1–24 mincha – perek 2 konec šabatu	20.55 hodin 22.23 hodin
20. 6.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
21. 6.	sobota	KORACH 4M 16,1–18,32 hf: 1S 11,14–12,22 mincha – perek 3 konec šabatu	21.00 hodin 22.26 hodin
27. 6.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
28. 6.	sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ TAMUZ CHUKAT 4M 19,1–22,1 mf: 4M 28,9–15; hf: Iz 66,1–24 mincha – perek 4 konec šabatu	21.00 hodin 22.25 hodin
29. 6.	neděle	2. den Roš chodeš tamuz	

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

*Erev Šavuot 3. 6. od 20.10 hodin, Šavuot 4. 6. v 8.50 a 19.10 hodin
a 5. 6. v 8.50 hodin.*

Večerní bohoslužby se konají v pátek 6. 6. a 20. 6. v 19.00 hodin.

Večerní bohoslužby, vyjma uvedených, se zde nekonají.

Bejt Simcha

*V úterý 3. června proběhne od 19.00 hodin večerní bohoslužba se zpěvem
liturgických písní a četby Knihy Rút. (Pravidelné kurzy se v tento den ruší.)*

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

BÍLÁ MÍSTA CHASIDISMU

Rozhovor s profesorem židovské historie Marcinem Wodzińským

Foto archiv M. W.

Profesor MARCIN WODZIŃSKI (nar. 1966 ve Svidnici) vystudoval v letech 1985–1991 polonistiku na Univerzitě ve Vratislavi, specializoval se dějiny a kulturu Židů v Polsku. Od roku 1996 působí v Ústavu filologie na Univerzitě ve Vratislavi (kde vede obor základy židovských studií). Je hlavním konzultantem Muzea polských Židů ve Varšavě, editorem odborného časopisu *Studia Judaica* v Krakově a edice *Bibliotheca Judaica*, již vydává Nakladatelství Vratislavské univerzity.

Od roku 1996 vydal deset polsky a anglicky psaných odborných knih a autorsky či edičně se podílel na vydání stovek publikací a studií o historii Židů. Soustřeďuje se především na dějiny chasidismu v 19. století a dále. Těm se věnuje v polských titulech *Hroby cadiků v Polsku. O chasidské náhrobní literatuře a jejím kontextu, 1998; Židovské osvícení v Polském království a chasidismus, 2003; a anglických Haskala a chasidismus v Polském království. Historie konfliktu (Littman Library of Jewish Civilization, 2005), v témže nakladatelství vyšlo i Chasidismus a politika: Polské království, 1815–1864. Je členem mezinárodního týmu, který pracuje na nových dějinách chasidismu, jež mají pokrýt celou historii tohoto židovského pietistického hnutí. Profesor Wodziński se v květnu zúčastnil semináře moderních židovských dějin, který pořádá ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR.*

Pane profesore, jak obtížné bylo v Polsku v době totality vystudovat dějiny polských Židů? Jak dostupné byly archivy, odborná literatura?

Měl jsem štěstí na jednoho hodně zajímavého profesora, Jerzyho Woroncza. Byl ročník 1923, stihl se ještě naučit hebrejsky v předválečném Polsku; po válce se proslavil hlavně výzkumem v oblasti kvantitativní lingvistiky. Po pádu komunismu založil na Univerzitě ve Vratislavi Výzkumné centrum dějin a jazyka polských Židů, redigoval edici *Bibliotheca Judaica*. To on mě přivedl k zájmu o židovská studia, stal se mým rádcem.

Ale tehdy, za komunismu, šlo také o hledání nějakých neoficiálních alternativních kultur, ať současných nebo minulých. Zájem o židovskou historii tvořil část mnohem širší kulturní opozice, k níž patřil i zájem o další menšiny, o Ukrajince, Němce atd. Ovšem nešlo o žádné formálně zavedené studium, takové neexistovalo ani ve Vratislavi, ani na žádné jiné polské univerzitě. Profesor Woroncza mi věnoval spoustu svého volného času. Dostupné literatury bylo málo, ale archivy byly přístupnější, než dnes lidé připouštějí.

Kde všude lze na vašich univerzitách absolvovat židovská studia?

Nejprve vzniklo výzkumné centrum židovských studií v Krakově, už roku 1985; následovaly Varšava (1990), Vratislav (1993), Lublin, Poznaň. Ale židovská studia lze studovat i na řadě dalších vysokých škol, třeba i na soukromé františkánské škole v Toruni. Celkem u nás v tomto směru vznikl úctyhodný systém.

Na co se při studiu klade největší důraz?

Co se týče historie, vyučující se zabývají moderními dějinami, takže i studenti nevyhnutelně krácejí v jejich stopách. Ale nejvíce se vyučují jazyky: moderní hebrejšтина, jidiš, ladino, biblická hebrejšтина, pořádáme překladatelské kurzy, kurzy o židovské literatuře, o materiální a duchovní kultuře.

Jak velký je o židovská studia v Polsku zájem?

Hodně velký. Jen na náš program ve Vratislavi se letos hlásilo 84 lidí, a to je jeden z mnoha podobných kurzů. Hodně se o židovské záležitosti zajímá i veřejnost, tisk, otevřené přednášky bývají plné. V květnu během Noci muzeí přišlo do vratislavské synagogy několik stovek lidí a přes dvě hodiny až do půlnoci poslouchali o židovských památkách ve Slezsku!

Jak rozsáhlá je historiografie chasidismu a jaké období pokrývá?

Chasidismus patří k naprosto nejoblíbenějším tématům židovské historiografie, ale vědecký zájem o něj není vyrovnaný. Většina studií se soustřeďuje na počáteční období chasidismu, kdy chasidé ještě žádné výrazné hnutí netvořili. Za základní práci je stále považována *Historie chasidismu* od Simona Dubnowa, která je však dovedena jen do roku 1815. Myslím si, že je nutné zkoumat další období, historii chasidismu v 19. století, které, jak zjišťujeme, bylo vlastně jeho „zlatým věkem“, období mezi válkami a dále.

Z jakého pohledu se chasidismus obvykle zkoumá a jaký je váš přístup?

Historiografie chasidismu je psána převážně jako historie intelektuální. Ale šíření chasidismu a stále větší množství jeho přívrženců znamenaly, alespoň na počátku 19. století, že většina chasidů nebyli intelektuálové, ale prostí lidé. Žili poměrně daleko od svého rabiho, navštěvovali ho třeba jen párkrát za rok, přibývalo těch, kdo ho viděli opravdu zřídka. Z desítek tisíc následovníků bežského cadika strávila většina na jeho dvoře jen pár svátků (a vždycky ve společnosti tisícovky dalších pobožných), nikdy s ním nestudovala, nikdy s ním nevedla osobnější debatu.

Popularizace hnutí znamenala, že v jeho rámci proběhly výrazné změny, díky kterým se během 19. století stalo hnutím masovým. Proto museli chasidim řešit řadu problémů: jak uspořádat svůj náboženský život a jak na něj získat prostředky, jak organizovat kontakty s ostatními Židy a s jejich představiteli, museli se nějak zařadit do hospodářského života obce...

V přednášce jste řekl, že považujete chasidismus za otevřené hnutí. Co vás k této představě vede?

Na tuhle otázku lze těžko stručně odpovědět. Většina historiografie zobrazuje chasidismus jako jistou sektu, se silnými společenskými omezeními, která oddělovala chasidy od nechasidů. Jenže takováhle pojetí mění obraz židovského života ve východní Evropě v jakýsi bipolární černobílý obraz věčného boje mezi chasidim a ostatními. Ale realita byla mnohem pestřejší, hranice mezi skupinami byly prostupné.

Můžete říci, jak silné bylo hnutí na konci 19. století?

Během těch dvou staletí chasidského života ve východní Evropě existovalo několik tisíc chasidských dvorů. Identifikoval jsem jich 2000 a v době, na kterou se ptáte, bylo činných tak šest stovek. Ale na sklonku 19. století se významná část chasidim přesunula z původních oblastí na maďarské a rumunské území, tedy na Slovensko, Podkarpatsko a Moldavsko. Na Slovensku přicházeli například do Košic, Bardějova, Žiliny, Nitry, ale i řady menších míst.

Podíleli se chasidé na ekonomickém či politickém životě měst a obcí?

Chasidé určitě nežili mimo tento svět. Během 19. století se z nich stal celkem důležitý politický hráč. Nebáli se oslovovat sekulární úřady, navazovat s nimi kontakty a popřípadě vystupovat na svou obranu (často za cenu štědrých úplatků). Když se policie v městě Plock rozhodla zavřít chasidskou modlitebnu (přesné důvody neznáme), žádalo deset chasidů u krajské rady, aby se zákaz odvolal, a případ se nakonec řešil na nejvyšší úrovni Kongresového Polska. Chasidská literatura je plná příběhů, kdy cadikim vystoupili na obranu Židů.

Jejich hospodářský rozměr se musí ještě zkoumat. Víme, že byli čilí obchodníci, takže chasidské dvory byly nejen místem náboženského setkávání, ale i uzavíraly se tu i různé obchodní dohody, že mezi nimi byli i řemeslníci. Známe toho ale ještě dost málo.

Jaký byl vztah mezi chasidy a ostatními Židy?

Víme, že do chasidských dvorů chodi-

li i obyčejní Židé, ale víme také o sporech mezi Židy a chasidy. Třeba roku 1820 nechasidská většina v Čenstochové zakázala chasidům chodit do rituální lázně. Maskilim, tedy vyznačující židovského osvícení, chasidy nenašli, a to doslova.

Co znamenala pro chasidy první světová válka?

Přesné údaje o chasidských ztrátách nám chybějí, ale je jasné, že kvůli válečným útrapám a bolševické revoluci v Rusku chasidům dramaticky ubyli přívrženci. Kvůli tomu se z dominantního společensko-náboženského hnutí, které formovalo život Židů v obrovských oblastech východní Evropy, stala menšinová subkultura s fundamentalistickými a sektářskými rysy.

Změnilo se jejich zeměpisné rozložení: pronikali do maďarských a rumunských území, kde předtím téměř nebyli. Díky tomu hrály v meziválečné době a dokonce po válce velmi výraznou roli tamní dvory, hlavně Szatmár. Změnil se také vliv jednotlivých chasidských dvorů. Některé dynastie jako Ger nebo Aleksandrów získaly větší vliv, jiné, jako Czortków, Sadagóra a Bež, začaly slábnout. Z měst a vesnic Polského království, Haliče, Bukoviny, Litvy, Ukrajiny a Běloruska, kde bývala velká centra chasidů, chasidé ubyli nebo úplně zmizeli.

Chasidští vůdci většinou utekli do větších měst, což dramaticky oslabilo jejich roli. Pro osamělá městečka – bývalá sídla cadikim – to znamenalo hospodářskou zkázu. Spousta chasidů nakonec od chasidismu úplně odpadla.

A jak se vyvíjel chasidismus dále?

Meziválečné období přineslo nové politické a společenské myšlenky, které chasidismus na mnoha úrovních ohrožovaly, často v kontextu mezigeneračního konfliktu. V Rusku zahájili bolševici frontální útok na náboženství. V Polsku, Maďarsku a Rumunsku se sice náboženství dařilo, ale i zde ho poznamenaly změny. Jak se uvolňovaly starší společenské normy a objevovaly nové a tolerantnější, upadala i pouta k chasidismu až k jeho úplnému odvržení.

Na druhou stranu tatáž ideologická a společenská krize vedla k jakési cha-

sidské protireformaci. Ve 20. letech 20. století vznikla ortodoxní politická strana Agudat Jisrael, chasidé se začali hromadně zapojovat do politiky, rychle se rozvíjely různé nové vzdělávací instituce. V tomto ohledu sehrála první světová válka klíčovou roli v přeměně chasidského hnutí i v jeho znovuzrození po holocaustu. Ale to už je jiný příběh.

Chasidy známe hlavně z příběhů *Devět bran*. Byl Jiří Langer naprosto jedinečný, nebo hledalo u chasidů cestu k židovství víc Západoevropanů?

Určitě jich nebylo mnoho a Jiří Langer byl mezi nimi opravdu jedinečný tím, jak dokázal zprostředkovat secularizovaným čtenářům skryté kouzlo chasidské tradice. Musím říct, že to je má oblíbená kniha o chasidismu.

Zabýváte se i tématy spojenými s historií Židů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku?

Doktorskou práci, kterou jsem později vydal knižně, jsem psal o hebrejských náhrobních nápisech ve Slezsku do konce 18. století. Zabýval jsem se antisemitismem v meziválečném Slezsku a spolu s Januszem Spyrou jsme vydali knihu *Židé ve Slezsku. Studie k dějinám Židů ve Slezsku*. Trochu jsem se věnoval i českým a moravským náhrobním nápisům.

Jak čilí jsou vztahy mezi českými a polskými historiky, kteří se zabývají židovskou historií?

V Polsku je spousta historiků, kteří se zajímají o českou židovskou historii, za všechny zmíním doyena polských židovských studií profesora Jerzyho Tomaszewského. Na druhé straně pracuje výborně Jan Zouplna, který se zabývá sionistickými revizionisty v meziválečném Polsku, a Kateřina Čapková, která provádí komparativní výzkum poválečného židovského osídlení v Polsku a Československu.

Rozšíření kontaktů a spolupráce si slibují od konference, která se bude konat letos v říjnu v Praze. Její téma je *Česko-židovská a polsko-židovská studia: rozdíly a podobnosti*, společně ji pořádají Ústav pro současné dějiny AV ČR a Univerzita ve Vratislavi.

ALICE MARXOVÁ

UČIT SEBE I DRUHÉ

Jaký byl první Limmud ČR–SR

Během květnového prodlouženého víkendu (7.–11. 5.) se v hotelu Panorama v Blansku uskutečnil první česko-slovenský limmud. Šlo společný pobyt českých a slovenských židovských rodin, který navazoval na tradici česko-slovenských židovských víkendových setkání z minulých let.

Setkání s názvem Limmud ČR–SR (od hebrejského *lelamed* – učit se) mají ve světě dlouhou tradici. Jde o akce, při nichž se na 1 až 5 dní scházejí lidé nejrozličnějšího židovského zázemí, přesvědčení, kulturních preferencí či náboženské praxe, aby společně trávili čas při přednáškách, dílnách, uměleckých produkcích nebo při společných židovských aktivitách rodičů a dětí. Myšlenka limmudu původně pochází z Anglie, kde se první takové setkání s 80 účastníky uskutečnilo v roce 1980. Dnes se podobná setkání organizují po celém světě – od Toronta přes New York, Berlín, Barcelonu, Peking, Kapské Město až po Austrálii a Nový Zéland. Jejich základní filosofií je vytváření otevřeného, nekonfliktního, inspirativního prostředí, které má být přístupné všem zájemcům o židovské vzdělání. Každý se zde může učit a každý také může být učitelem. Ačkoli limmudy mívají své významné a všeobecně známé přednášející, mnohé příspěvky, dílny, přednášky nebo umělecká představení prezentují sami účastníci.

PŘEDNÁŠKY, DEBATY, BARMANSKÉ VEČERY

Limmud ČR–SR trval čtyři dny. Účast předčila všechna očekávání: počet 150 lidí z Čech a Slovenska, polovinu tvořily děti, z nichž nejmladšímu bylo pár měsíců a nejstaršímu patnáct let. Během setkání zaznělo šestnáct přednášek, konaly se dvě panelové debaty, děti měly možnost účastnit se dvou velkých bojových her, bylo připraveno

několik výtvarných nebo interaktivních dílen na téma aktuální paraši Behar, příběhu Noemovy archy nebo témata spojená se šabatem obecně. Večer měli návštěvníci možnost zatančit si na koncertě romské kapely Terne Čhave, dozvědět se více o snoubení pokrmů a nápojů na ochutnávce košer vín nebo pobavit se na stand-up comedy večeru s Michaelem Szatmarym. Pro děti byly připravené pyžamkové večery se čtením na dobrou noc

Moše Vaňa a jeho košer víno. Foto Helena Vaňková.

nebo barmanské večery s výukou míchání nealkoholických drinků. Samozřejmostí byl společný šabat s modlitbami pro děti i dospělé, s přednáškami a dalším dětským programem.

Ohlas na limmud byl obrovský. Je zjevné, že podobný koncept setkání padl na úrodnou půdu – kapacita byla zcela naplněná, dokonce několik uchazečů bylo nutné z důvodu omezeného místa v hotelu odmítnout. Účastníci si pobyt pochvalovali po všech stránkách a mnozí se již nyní ptají po dalším pokračování tohoto setkání příští rok. A to je snad nejlepší „ukazatel spokojenosti“.

Tým dobrovolníků, který Limmud ČR–SR zorganizoval, již nyní vyhodnocuje ohlasy z letošního roku a chystá se na pokračování v roce příštím. Připravuje úpravy jídelníčku pro děti, vylepšení v dětském programu pro jednotlivé věkové skupiny přihlášených, obohacení šabatového progra-

mu o další aktivity a jiné změny. Již nyní je zjevné, že v příštím roce bude možné mnohem více spoléhat na dobrovolníky z řad účastníků, kteří se již nyní nabízejí s pomocí na příští ročník.

DOBROVOLNICTVÍ

Pokud bychom měli vyzdvihnout alespoň jeden aspekt limmudu, který se může přenést do běžného židovského života obcí, pak je to právě fenomén dobrovolnictví. Všichni organizátoři akcí připravovali půl roku předem bez jakéhokoli nároku na honorář. Lidé, kteří přednášeli, připravovali dílny či bojovky pro děti nebo přispívali šiury či vedením modliteb během šabatu, pracovali jako dobrovolníci a za svou práci si odnášeli jen dobrý pocit a poklepání po ramenu od ostatních účastníků. Zajímavé je, že i hlavní mateřský limmud ve Velké Británii, který má každoročně téměř 3000 účastníků a rozpočet 1 milion liber, má jen jednoho placeného zaměstnance, kterým je ředitelka konference. Vše ostatní obstarávají stovky dobrovolníků.

Samotný pobyt by jistě nebyl možný bez velké finanční pomoci JDC, Světového židovského kongresu, EJF, Židovské obce Praha a Nadačního fondu obětem holocaustu. Všechny tyto peníze byly ale použity na zajištění zázemí pro košer kuchyni, na příspěvek na pobyt a další logistické potřeby. Energie, ochota a práce všech organizátorů nestála žádné peníze, lidé se sami nabízeli pomoci. Pro současné časté debaty o efektivnosti práce židovských obcí nebo obtížích, se kterými se setkáváme při organizování židovských aktivit, je tento příklad důležitým poselstvím. Limmud ČR–SR jasně ukázal, že pokud lidé mají dostatečné zázemí, motivaci, jsou ochotní vydat ze sebe pro aktivity určené pro ostatní maximum, a navíc odcházejí s příjemným pocitem užitečně vydaného úsilí a ochotou přístě pomoci znova.

GAFNA VAŇOVÁ

ARON V DĚTSKÉM DOMKU

Několik otázek pro předsedu FŽO Petra Papouška

Jak vznikl nápad uspořádat takový typ setkání?

Vlastně s tím začal už Petr Györi v roce 2008, kdy se sešli lidé z Čech a Slovenska a shodou okolností na tomtéž místě. Tehdy se to ale nejmenovalo limmud, jehož podstatou je, že se všichni učíme od všech a program tvoří sami účastníci. Pro nás je to trochu nové, jsme zvyklí, že někdo vymyslí program, připraví ho, přijedou lektoři, místní i zahraniční, a účastníci ten program nějak absolvují.

Vy sám jste předtím nějaký limmud zažil?

Byl jsem roku 2002 na limmudu ve Velké Británii, kde tento projekt vznikl a účastní se ho každoročně až 2500 lidí, kteří se na konci roku od 24. 12. sjedou na nějaký univerzitní kampus, který je o Vánocích prázdný. Setkávají

jsme navázali na předchozí setkání, v němž jsme se řídili myšlenkou limmudu. Pozvali jsme izraelského ambasadora Garyho Korena, předsedu Společenství Romů na Moravě pana Holomka, z Británie přijel zástupce Chabadu rabín Gluck, od nás se zúčastnili rabíni Sidon a Peter. Byl tam i bývalý vedoucí bezpečnosti na pražské obci Vráta Freund a ze Slovenska přijel tajemník Ústředního svazu židovských náboženských obcí Martin Kornfeld. Bohužel na poslední chvíli odřekli americký velvyslanec Norman Eisen a herec Ondřej Vetchý.

Jaká byla panelová diskuse o rasismu?

Zajímavá; moderoval ji David Hrbek. Pan Holomek viní ze současného stavu protiromské atmosféry politiky, kteří nedokázali připravit mechanismus, jenž by romský problém řešil. Ale zazněl

Příprava na šabat. Foto Helena Vaňková.

se tam lidé všech směrů židovství, od liberálního po ortodoxní, od zbožných Židů až po ty, které zajímá spíš židovská kultura. Ačkoli jsem si tehdy ještě žádný limmud u nás nedovedl představit, pochopil jsem, že to je výborná akce.

Když jste připravovali česko-slovenský limmud, ptali jste se lidí, co mohou ostatní učit?

Taková tradice u nás zatím není; připravili jsme to tedy půl na půl. V něčem

tam i názor, že bohužel i mezi členy našeho společenství se můžeme setkat s paušalizujícím odsuzováním Romů...

Co vás osobně nejvíce zaujalo?

Asi přednáška Dannyho Zisse o architektuře, která se promítá do náboženství, konkrétně do hnutí Chabad. Ukazoval nám snímky center Chabadu, která se po celém světě stavějí podle jeho sídla v New Yorku, v němž působil rabi Schneerson. Všechny ty domy jsou úplně identické, a v některých je dokonce

rebeho pokoj, v němž zemřel, a všechno tam zůstalo jako za jeho života, neboť část Chabadu nevěří, že zemřel, považují ho za Mesiáše a čekají, že se vrátí...

Jak probíhal na limmudu šabat?

V jedné místnosti byla modlitebna, z dětského plastového domečku jsme vytvořili improvizovaný aron, bohoslužby vedli Luboš Smělý, Dani Vaněk a já, dvar tora měl rabi Gluck. Na bohoslužby přišlo asi třicet až čtyřicet lidí. Paní Peterová, manželka rabína, připravila moc pěkný program pro děti: den před šabatem je učila péct chalu, děti byly úplně nadšené.

Nevadili si navzájem lidé, kteří dodržovali a nedodržovali šabat?

Princip limmudu je, že se máme všichni navzájem respektovat, ale nečinit druhým něco, co jim je nepříjemné. To se v zásadě dodržovalo, i když k několika případům došlo – třeba když si někdo při šabatové večeři hrál na mobilu nebo když ve chvíli, kdy měl být kiduš, se pár lidí chtělo koukat v televizi na hokej. Ale řešilo se to s klidem.

Kolik lidí přijelo ze Slovenska? A jak celkově akci hodnotíte?

Přibližně třetina účastníků. Slováci dělají dvakrát za rok makabbiádu, to je jejich hlavní akce. Z Moravy přijeli lidé z Olomouce a dalších míst, zbytek z Čech.

Myslím, že náš limmud naplnil očekávání v tom smyslu, že se lidé setkali a mohli spolu mluvit. Jeden pán z Moravy si pochvaloval, že když přijede do Prahy na bohoslužbu, má pocit, že jsou tam lidé uzavření, ale na limmudu si s nimi výborně popovídal. A hlavně – bylo tam šedesát dětí a pro ty to je skutečně zážitek, kdy mezi spoustou lidí prožijí pár dní v naprosto židovském prostředí.

Co byste pro příští limmud zlepšili?

Chtěli bychom dát lidem víc prostoru a času, aby se přihlásili s tím, co pro ostatní připravit. Včas to vyhlásíme. Jinak pár praktických věcí – třeba že ne všichni mají rádi šoulet a že dětem vadí jíst rybu, protože má kosti. Organizačně je možné zlepšovat další věci, ale myslím si, že se limmud povedl, a doufám, že se uvidíme na stejné akci příští rok! **am**

SVĚTOVÁ VÁLKA A ŽIDÉ

Židovská muzea o účasti židovských vojáků ve válce 1914–1918

For King and Country! (Za krále a vlast!) se jmenuje výstava, již ke stému výročí vypuknutí první světové války připravilo londýnské Židovské muzeum (ve spolupráci s Židovským vojenským muzeem). Na opačné straně „bojiště“, za Rakousko-Uhersko, se ozvalo vídeňské Židovské muzeum: připomínku války nazvalo *Weltuntergang. Jüdisches Leben und Sterben im Ersten Weltkrieg* (Zánik světa. Židé v první světové válce). Obě expozice se pokusíme představit.

ZA KRÁLE!?

Na bojiště první světové války nastoupilo na straně Dohody za Velkou Británii na padesát tisíc židovských vojáků. Jejich narukování však vůbec nebylo samozřejmé. S válkou vzrostl v Británii nejen patriotismus, ale také nepřátelství k cizincům, mj. k tisícům uprchlíků (většinou židovských) z východní Evropy a carského Ruska. Brit-

ská židovská reprezentace proto hleděla na účast ve válce jako na příležitost osvědčit svou souznělost s Británií a vyzývala k dobrovolnému nástupu na frontu. Pro integrované a do značné míry asimilované britské Židy byla účast ve válce otázkou cti, pro chudé čerstvé přistěhovalce naopak znamenala problém: proč bojovat po boku Ruska, ze kterého je vyhnána bída a protižidovská perzekuce? Navíc Židé, kteří ještě občanství neměli, do roku 1915–1916 narukovat ani nesměli, byli považováni za cizince, „aliens“, a obyčejní Angličané jimi opovrhovali jako ulevváky a parazity, napadali dokonce Židy s německy znějícími jmény. Němečtí civilisté pobývající při vypuknutí války v Británii (mezi nimiž byla i řada Židů) byli internováni v táboře Knockaloe na ostrově Man.

Od roku 1916 vyhlásila britská vláda, že mohou rukovat i přistěhovalci bez občanství, naopak jejich účast ve válce udělení občanství urychlila (pokud ji přežili).

KAPLAN ADLER

O duchovní život židovských vojáků se starali polní rabíni. Nebylo jich však dostatek, a tak od roku 1915 museli židovské mrtvé pohřbívat židovští důstojníci. Do britské židovské vojenské historie se významně zapsal reverend Michael Adler, rabín, který „ani za mák nevypadal vojensky, měl krátce střiženou ryšavou bradku a byl při těle“. Jako kaplan působil od roku 1904 (v britské armádě tehdy působil na tisíc židovských vojáků);

Židovská legie u Západní zdi, přání k Roš hašana. Courtesy of the Jewish Military Museum.

za války zpočátku s vojáky na frontě jen korespondoval, roku 1915 se však vypravil do Francie. „Jezdil jsem na úplně odlehlá místa, vždycky jsem si s muži popovídal, zakouřili jsme si a nakonec jsme se pomodlili – nadšeně se ke mně přidali.“ Adler pořádal bohoslužby i před velkými bitvami, například roku 1915, týden před bitvou u Loos, což bylo shodou okolností na Jom kipur. „Muži pochodovali v plné polní rovnou z fronty, odkud je uvolnili. Bylo nás asi 200. Spousta těch důstojníků a vojáků, kteří byli na bohoslužbě, následující sobotu při útoku padla.“

Adler též sestavil vojenskou modlitební knihu, kterou používali židovští vojáci po celém světě. Vedl údaje o padlých a naléhal na britskou armádu, aby zvýšila počet židovských kaplanů. Kvůli zdravotním potížím musel odjet z Francie ještě před koncem války. Roku 1922 vyšla v jeho redakci *Britská židovská kniha cti*, v níž jsou zaznamenány údaje o všech židovských vojácích v britské armádě během první světové války.

ISAAC ROSENBERG

Velkou pozornost věnuje výstava také osobnosti básníka a malíře Isaaca Rosenberga (1890–1918). Jeho rodiče uprchli z Litvy před pogromy, Rosenberg vyrůstal v chudinském londýnském East Endu. Učil se rytcem, zajímal se o literaturu i výtvarné umění, psal básně a maloval (jeho autoportréty visí i v britské Národní galerii). K účasti ve válce měl výhrady, netoužil po tom bojovat, vadil mu i vypjatý patriotismus; nicméně v říjnu 1915 se zapsal do armády a po výcviku byl poslán na západní frontu do bojů na Sommě. Padl v dubnu 1918. Do anglické literatury se zapsal

svými *Básněmi ze zákopů*. Jedna z nich, psaná v červnu 1916, se jmenuje *Svitání v zákopech* a v jejím začátku se ozývá hořkost „kosmopolitní křesy“: „Temno se rozpadává. / Je to týž starý druidský čas jak vždy. / Ani živáčka, jen podivná cynická křesa / mi skáče do dlaně, / když z valu zákopu trhám vlčí mák / a za ucho si ho dám. / Ty směšná křeso, zastřelili by tě, kdyby znali / tvé kosmopolitní sympatie.“ Dodej-

me, že Rosenberga naleznete mezi jmény šestnácti válečných tvůrců, která byla vepsána na pamětní desku v koutě básníků ve Westminsterském opatství.

ŽIDOVSKÁ LEGIE

K nejvýraznějším oddílům výstavy patří část věnovaná Židovské legii (ŽL). Existovala v letech 1917–1921 a tvořili ji židovští dobrovolníci, zařazení do 38.–42. pluku královských střelců. Ještě před nimi ale sestavili židovští vojáci v Egyptě díky iniciativě Josepha Trumpeldora v rámci britské armády tzv. Siónský sbor mezkařů, který se proslavil v bojích proti Turkům o poloostrov Gallipoli (bitva je známa jako operace Dardanely). Veteráni původního sboru mezkařů se pak přidali k dalším židovským vojákům (mezi nimiž byli angličtí a ruští Židé, ale také mnoho Židů z USA a Kanady) a spolu s židovskými dobrovolníky z Palestiny vytvořili zmíněnou Židovskou legii (celkem na 5 tisíc mužů). V Židovském muzeu lze zhlédnout dokument, na kterém Londýnem mezi rozjásanými davy po-

choduje před odjezdem na frontu její evropská část – stovky „mušketýrů“, kteří nesou pušky a vlajku s Davidovou hvězdou. V dalších záběrech dokumentu můžeme vidět členy ŽL s generálem Allenbym a Chaimem Weizmanem v Jeruzalémě v prosinci 1917. Vojáci Židovské legie se vyznamenali ještě v září 1918 v bojích proti Turkům v bitvě u Megidda. Tato legie utrpěla také v poměru největší ztráty – zahynulo 525 jejích bojovníků (tedy čtvrtina zabitých anglických židovských vojáků).

ČÍSLA

Londýnská výstava si všímá nejen „svých“ židovských vojáků, ale i těch, kteří bojovali proti nim, na straně Ústředních mocností. Na přehledné mapě zaznamenává podíl židovských vojáků: v rámci rakousko-uherské armády bojovalo 300 tisíc Židů; za Německo to bylo 100 tisíc; za Itálii 6 tisíc; za Srbsko 1200; za Británii na 50 000; za Francii 55 tisíc a za Rusko 650 tisíc. Zdůrazňuje osudy několika jednotlivců z obou bojujících táborů, za stranu Dohody nechává mluvit dokumenty a stručně psané texty, popisující britskou židovskou účast ve válce. Prostor je přehledně a nápaditě uspořádaný, návštěvník se neutápí v nepřehledném množství informací, údaje, zprostředkované obrazem i zvukem, jsou dávkovány v přiměřeném množství. Tato výstava potrvá do 10. srpna.

ZA CÍSAŘE PÁNA

U vstupu do vídeňské výstavy v paláci Eskeles spatříme kresbu císaře Františka Josefa na smrtelném loži jako symbol konce mocnářství i starého světa, jehož neoddělitelnou a činnou součástí byli právě Židé. Vidíme odznaky s Davidovou hvězdou, v jejichž středu je reliéf císaře, vojenskou hagu (vytištěnou roku 1915 v Brně) s císařovým portrétem, plakáty i vojenská vyznamenání. V řadách rakousko-uherské armády (skládající se z vojáků jedenácti národů) bojovaly známé židovské osobnosti: herec Karl Farkas, fotbalový král Hugo Meisl a manažer vídeňského fotbalového klubu Hakoach Arthur Baar; podporu vlastenecké věci prokázal zpočátku například spisovatel a dramatik Stefan Zweig, v rámci pražského sboru armády bojoval na srbské frontě dělostřelec Egon Erwin Kisch, do války narukoval malíř Uriel Birnbaum, jehož apokalyptické obrazy tu lze spatřit. Na rozdíl od

německé armády mohli Židé v Rakousku-Uhersku dosáhnout vyšších hodností (většina čtenářů si asi ihned vybaví feldkuráta Katze). V armádě bojovala i řada židovských lékařů, právníků a techniků, o vojáky se staralo asi sto polních rabinů. Připomeňme, že rakousko-uherskou uniformu oblékli i spisovatel Karel Poláček, básníci František Gellner, Franz Janowitz, Hugo Zuckermann, příslušníkem čs. legií byl malíř Otto Gutfreund a dramatik František Langer.

HALIČ

Zvláštní pozornost je věnována Haliči, kde hned v prvních týdnech války, v srpnu a září 1914, porazila ruská vojska rakousko-uherskou armádu: krásné rituální předměty, svědkové slávy zdejší židovské tradice, nahradily válečné vyláčky, informace o zmizelých civilistech, rozkazy a plakáty v jidiš, němčině a ruštině. Vidíme například ruský rozkaz ze Stryje, aby zdejší Židé otevírali i o šabat a prodávali zboží ruským vojákům – jinak budou deportováni do Ruska. Na jaře 1915 ruská vojska postoupila přes Karpaty až na východní Slovensko a v létě 1916 dobyli Rusové znovu Bukovinu a část Haliče.

VÍDEŇ

Po pádu Haliče a Bukoviny zaplavily západní část mocnářství desetitisíce uprchlíků (o jejich pobytu na území Československa psal před dvaceti lety Jiří Fiedler, viz *Rech* 8/1994). Pro Vídeň, kam dorazilo na 80 tisíc většinou naprosto bezprizorných běženců, to znamenalo obrovské nároky na sociální služby, které poskytovaly do značné míry židovské obce a organizace: vývařovny, ubytovny, školy. Na druhou stranu podněcovali chudí Židé bez přístřeší antisemitismus, jež ne zcela úspěšně řešila sociálnědemokratická rada města v poválečném údobí.

Zvláštní pozornost je věnována modernímu pacifismu a jeho představiteli,

videňskému židovskému novináři, spoluzakladateli německého mírového hnutí Alfredu Hermannu Friedovi, který roku 1911 získal Nobelovu cenu za mír.

JERUZALÉM

Z opačné perspektivy než v Londýně můžeme sledovat boje na Blízkém východě, kde po boku osmanských a německých jednotek bojovali rakousko-uherské vojáky. Málo se ví, že v osmanské Palestině pobývalo v letech 1915–1918 na tři tisíce členů rakousko-uherské armády, vojáků židovských, ale nejvíce maďarských. Rakousko-Uhersko nemělo – na rozdíl od Německa – ve Svaté zemi koloniální ambice, ale pohlíželo na ni jako na investici do budoucna, zajímalo se hlavně o osmanské minerální zdroje, měď a olovo.

Dle dokumentů na výstavě nebylo soužití příslušníků mocnářství a palestinských Židů a Arabů nijak komplikované. Rakušané místní obyvatele podporovali: v zimě 1916/1917 například rozdávali v Betlémě chléb, měli svou kapelu, která

pravidelně koncertovala, rakouští lékaři bojovali s tyfem a dalšími chorobami. Svůj boj o Jeruzalém a Palestinu, jak víme, nakonec prohráli.

(Výstava zachycuje i cestu Františka Josefa do Jeruzaléma: uskutečnila se roku 1869 při příležitosti otevření Suezského kanálu a František Josef, jenž se honosil i titulem jeruzalémského krále, byl první představitel katolické země, který Svaté město navštívil od času křížových výprav.) Vídeňská výstava sice není úplně pře-

hledně uspořádaná, chybí souhrnné vysvětlující texty (pro poučení musíme mít trpělivost a vyslechnout si je v odborném historickém výkladu „mluvících hlav“ z monitorů), ale pro množství dokumentů ji rozhodně stojí za to navštívit. Je to možné až do 14. září.

ALICE MARXOVÁ

(Údaje o příslušných výstavách naleznete na www.jewishmuseum.org.uk a www.jmw.at.)

Rakousko-uherské vojáky na témže místě, 1916.
Foto: Central Zionist Archives.

SEBEZPYTUJÍCÍ AUTOR

Vychází další český překlad oblíbeného izraelského spisovatele

Když jsem se Etgara Kereta v rozhovoru pro ČRo Vltava zeptala, v čem spočívá největší rozdíl mezi *Létajícím Santinim* a *Najednou někdo klepe na dveře*, odpověděl, že v tom, že se v mezičase stal otcem. A když se stal rodičem, ocitl se v pozici, kdy se na něj dívá dítě, nový tvor snažící se tímto způsobem pochopit něco o životě, a on náhle jeho očima viděl sebe. Čili tu současnou knihu vnímá jako více sebezpytující – a to ani ne tolik díky sobě, jako díky svému synovi.

V titulu, který Keret před několika dny osobně uvedl na pražském veletrhu Svět knihy, zřetelně absentují velká témata jako Bůh, šoa a napětí mezi Araby a Izraelci, a v osmatřiceti krátkých povídkách autor řeší spíše problémy vztahové: emoční pouto mezi mužem a ženou včetně toho erotického, nevěru v manželství anebo dopad rodičovské krize na dítě. A přitom je to v něčem pořád starý dobrý Keret tak, jak ho čeští čtenáři už znají.

DVOJNÍCI, SNY A RUSOVÉ

V drtivé většině povídek se totiž objevuje motiv dvojníka anebo snění, tedy motiv sloužící k rozostření hranice mezi realitou a fantazií. Tentokrát se však zdá, že ho Keret více využívá ve freudovském smyslu, a obě prostředky mu tedy primárně slouží k vyjádření potlačených tužeb, frustrací a strachu z neznáma. Nezřídká tu tak vypovídá o odcizeném uspěchaném světě materiálních hodnot a o nejistotě panující stran vlastního postavení, o obchodním úspěchu u mužů, který se však často dostává za lidsky neúnosnou cenu (*Večírek pro oslavence*), a v důsledku o až existenciální samotě, kdy hrdinovy citové potřeby neuspokojí ani práce, ani manželka či milenka, nýbrž pes (*V poslední době mi fakt stojí*). Nenásilně se nám zde udílí jakási morální lekce, která je občas sice příliš explicitní (jako např. v povídce *Rubi v zemi za zrcadlem* na téma lhát se nemá), ale vždy podaná neodolatelným způsobem (viz co všechno se Rubimu přihodí, jakmile se všechny jeho lži stanou skutkem).

Menší skupinku pak tvoří povídky, které lze zhruba rozdělit do třech oddílů: povídky o psaní, povídky o Americe a cestování letadlem a povídky o Rusech. O psaní pojednává hned povídka úvodní,

konkrétně o tvůrčí krizi (*Najednou někdo klepe na dveře*), o psaní spojeném s publicitou zase povídka závěrečná (*Copak jste za zvíře?*), o kurzech tvůrčího psaní a možných příčinách jejich navštěvování, jakož i o možných výsledcích lapidárně nazvaný kousek *Tvůrčí psaní* a vyloženě postmoderní metatextovou hříčkou je opět lapidárně nazvaná *Nejlepší povídka*. Ve Spojených státech se odehrává *Cheesus Christ* otírající se mimo jiné o invazi do Iráku a *Celý rok jako v září*, lehce apokalyptický příběh o milionáři a slunci, v němž se objeví i lynč, a v anonymním prostoru letadla se odvíjí zábavné pohrá-

vání si s identitou moderního člověčího jedinice (*Mystique*).

Nejvýraznější z celého svazku jsou však patrně ty povídky, v nichž se k izraelské verzi skutečnosti přidává ruský element. Jak autor podotkl v již zmíněném rozhovoru, na takzvané ruské povaze vidí něco až mytologického, neboť na ruské literatuře, která oplývá postavami s rysy v jakoby nadživotní velikosti, vyrůstal. Kdykoli tedy použije postavu ruského přistěhovalce on sám, příběh získá až pohádkový nádech. Což rozhodně platí jak o *Semjonovi*, jehož stejnojmenným hrdinou je voják původem z bývalého Sovětského svazu a v Izraeli zcela sám, tak o zřetelně pohádkově nazvané *Zlaté rybce*, jejíž protagonista se nakonec se zlatou rybkou baví, „jen aby nemusel být sám“. Čímž se dostáváme zpět k niternému osamění, které se tak jednoznačně zdá být autorovým nynějším leitmotivem.

JÓB V LIGHT VERZI

Jak už bylo naznačeno, ani v těchto povídkách se Keret Izraeli zcela nevyhýbá. Občas do své vlasti šlehe poznámkou na okraj (třeba když ústy jedné postavy charakterizuje její televizní humor jako připitomělý nebo když zase jiný hrdina tvrdí, že zpomalovat a koukat na autonehody napadá jenom lidi v Izraeli) a ve dvou se své zemi – konkrétně pak sebevražedným útokům – věnuje hodně přímo: ve *Vajíčku s překvapením* se s mistrným ponorem do hloubi duše věnuje stavu pozůstalého po nevinné oběti, zatímco v *Džouzeřovi* se jeho pozornost upírá spíš k samotnému teroristovi. A v konečném efektu vrhá i na něj téměř polidšťující světlo, neboť dle ostatních aktérů příběhu i on utíká sám před sebou, protože se bojí toho, co by mohl zjistit.

Ještě více je ale zjevné, že Keret je izraelský a židovský spisovatel, na rovině stylistické a jazykové. Povídka *Copak jste za zvíře?* s brilantní nadsázkou líčí frustrace liberálního levičáka v pasti („Pravičáci si můžou všechen vztek vylít na Arabech. Rasisti na černoších. Ale my... nemáme na koho vyletět.“), protagonista další povídky se zase s nečekanou dávkou tragiky i humoru cítí „jako nějaký Jób, ale v light verzi“ a konečně v povídce *Vyber si barvu* dotýkající se rasismu a také Pánaboha, stvořitel dokonce promluví. A žlutému knězi trpce si stěžujícímu na stav světa řekne Hospodin následující: „Myslíš, že jsem vás stvořil takhle, protože jsem si to vybral? Protože jsem nějaký úchyl, sadista nebo hajzl? ... Stvořil jsem vás takhle, protože takhle to umím. Je to to nejlepší, na co se zmůžu.“

Ve srovnání s *Létajícím Santinim* obsahující výběr z Keretovy ranější tvorby je tato autorská sbírka nepochybně vyzrálejší, přemýšlivější. V důsledku toho však spisovatel logicky ustoupil od divoké a dravé grotesky, jež se stala originálním poznávacím znamením jeho dřívější prózy.

Která kniha se více zalíbí kterému čtenáři, jen těžko předvídat, a proto je patrně lepší sáhnout po obou. Rozhodně stojí za to.

HANA ULMANOVÁ

Etgar Keret: Najednou někdo klepe na dveře. Přeložily Tereza Černá a Magdaléna Křížová. G plus G, Praha 2014, 205 stran.

ROZENÝ VYPRAVĚČ

O návštěvě Etgara Kereta v Praze

Izraelského spisovatele a autora řady povídkových sbírek, komiksů i filmových a televizních scénářů Etgara Kereta, který vstoupil na literární scénu jako mladý autor v 90. letech, mají čtenáři rádi z různých důvodů. Jedni si oblíbili jeho černý absurdní humor, druzí fantaskní hravost jeho povídek a jejich překvapivé pointy a další třeba zase to, že jim přibližuje něco podstatného ze společensky napjaté atmosféry současného Izraele. Jaký ale je Etgar Keret ve skutečnosti? Na to si mohli mnozí z nich odpovědět díky jeho květnové návštěvě Prahy, kam přijel jako host vele-

sko. Přes jistou plachost je okamžitě zřejmé, že je Keret rozený vypravěč – na literárních setkáních během své pražské návštěvy sršel anekdotami a vtipnými historkami, z nichž většina se týkala jeho rodiny, zvláště rodičů. S komičnem v jeho tvorbě je to však složitější: „Ně jsem satirik ani humorista, a jestli jsou mé povídky někdy směšné, je to spíš mimochodem. Humor je pro mě obrana, reflexivně se k němu uchyluju ve chvíli, kdy se cítím nesvůj a zranitelný. Moje povídky jsou v podstatě smutné,“ vysvětluje.

Etgar Keret v Praze, 2014. Foto copyright © Pierre Pe'er Friedmann.

trhu Svět knihy představit vydání svého posledního povídkového souboru *Najednou někdo klepe na dveře*, který v nápadité grafické úpravě vydalo v těchto dnech nakladatelství G plus G a na jehož české verzi se podílela i autorka tohoto článku (viz též recenze knihy na straně 12).

ROZENÝ VYPRAVĚČ

Především je Keret až překvapivě lidsky vřelý, vstřícný a obyčejný. „Amosu Ozovi nebo Davidu Grossmanovi se asi nestává, aby je někdo cizí jen tak pozval na svůj narozeninový večírek. Mně ano,“ říká v odpovědi na otázku, jak se vidí ve vztahu k těmto klasikům moderní izraelské prózy, které však svým úspěchem mnohdy už i zastíňuje. Jeho knihy byly přeloženy do více než tří desítek jazyků, a přestože odrážejí často velmi specifickou izraelskou realitu, oslovují čtenáře celého globalizovaného světa včetně zemí tak odlehklých, jako je třeba Japon-

I přes na pohled sofistikovanou a pečlivě promyšlenou výstavbu povídek směřujících k nečekaným rozuzlením je Keret spíš intuitivní typ autora. „Většinou ani nevím, jak povídka skončí – nechávám se vést příběhem a postavami, které mě mockrát i překvapí. Třeba v povídce *Zabili Rabina* jsem měl na začátku v hlavě jen tu první větu: *Včera večer zabil Rabina a pohřbili jsme ho vzadu na dvorku*. Až později mi vyplynulo, že Rabin je kocour.“ Impulzem ke psaní prý mu bývají typicky dvě situace – do psaní se pouští, když si uvědomí, že je mu nějaký člověk bytostně cizí a nesympatický, až na něj kouká svrchu. To pak o něm napíše povídku – protože, jak tvrdí, při psaní se spisovatel musí do svých postav vžít, pochopit je v jejich složitosti a nejednoznačnosti. Anebo potom tehdy, když mu nezbyvá jiný způsob, jak sdílet s druhými své obtížně přenositelné prožitky. „To jsem třeba jednou seděl na autobusové zastávce

a sledoval počínání muže, který si přinesl kafe v kelímku a v podpaží si přidržoval noviny. Kdykoli se chtěl napít, noviny mu vyklouzly a spadly. Pozoroval jsem ho se slzami v očích, načež mi manželka povídá: Proč propána pláčeš? Vždyť je to blbec, může si ty noviny prostě odložit. A v tu chvíli je mi jasné, že tady začíná povídka. Kdyby nám to oběma připadalo k pláči, nemusel bych nic psát – cháпали bychom se.“

ROZHOVOR SE SYNEM

Význam empatie i víru v to, že je člověk v jádru dobrý, zdědil Keret možná, stejně jako humor a sympatii k lidem na okraji, po otci, zatímco z matčiny strany pochází element bujného rozletu fantazie v jeho textech. Oba rodiče mu totiž vyprávěli pohádky a příběhy před spaním. U Keretů doma se dětem nečetlo, protože maminka prožila dětství ve varšavském ghettu, kde knihy neexistovaly, a tak považovala předčítání pohádek za projev „jisté pohodlnosti a odbývání – něco jako když koupíte k večeři pizzu nebo hamburger, místo abyste uvařili pořádnou, poctivou domácí stravu“. Maminčina vyprávění byla barvitá a plná fantastických obrazů, zatímco otec si příběhy vymýšlet neuměl, a tak mluvil o skutečných příhodách ze života. K době holokaustu, který prožil jako skrývané dítě, se vracet nechtěl, a tak synovi líčil především období krátce po válce, kdy v Itálii sháněl od mafie zbraně pro Irgun, bojující v Palestině proti britské okupaci. „Ty povídky měly společné dvě věci: vždycky se odehrávaly v bordelu a vždycky v nich vystupovali opilci a prostitutky. Táta mi vysvětlil, že opilec je nemocný člověk, který se cítí tím líp, čím více tekutin vypije; a že prostitutka je paní, která se živí tím, že si poslouchá nářky druhých lidí. A tak jsem v dětství dospěl k závěru, že se chci stát buďto opilcem, anebo prostitutkou.“

Právě tato poněkud pábitelská postava otce stojí ve středu Keretovy zatím poslední knihy, která však vyšla pouze anglicky, hebrejské vydání se nechystá. Jmenuje se *Sedm dobrých let* a vztahuje se „k tomu vzácnému a šťastnému období v mém životě mezi narozením mého syna a tátovou smrtí, kdy jsem byl současně synem i otcem“. Stejně jako tatínek, který si i jako přeživší holokaustu zachoval víru v člověka, je pro Kereta i syn zásadním zdrojem inspirace. „Spousta mých povídek z té poslední
(pokračování na str. 20)

NEZAVÁTÉ STOPY

Textové a fotografické vzpomínky Stašy Fleischmannové

Staša Fleischmannová, dcera překladatelky, novinářky a přítelkyně Mileny Jesenské, Staši Jílovské a Rudolfa Jílovského, známého herce a zpěváka z populární Červené sedmy, se narodila v Praze v roce 1919, na samém počátku první republiky. Její dlouhý, vůbec ne jednoduchý a lehký, ale bohatý a statečně prožitý život a osud dokumentují vzpomínky, které nazvala jednoduše Vrstvami. Cesta časem, po které nás knížka za doprovodu fotografií (autorka fotografií studovala na grafické škole u profesora Jaromíra Funkeho) vede, není lemovaná indiskrecemi ani senzačními odhaleními, a přesto je mimořádně zajímavá. Málokdy se můžeme setkat se vzpomínkami, které jsou tak vzdáleny autostylizaci a sebestřednosti, jako v tomto případě. A právě proto se zřejmě skrze osobní život dozvíme v celkem stručném textu tolik o živé podstatě toho, co se už vlastně počítá do vzdálené historie.

Vybrali jsme pasáže, které zachycují autorčinu účast na židovském osudu; ale stejně zajímavá, autentická a věrohodná je i část o dětství, padesátých letech, dvacetileté emigraci i o návratu z ní, zkrátka celá kniha. V osnově textu je přítomné zvláště a velmi zřídka se vyskytující porozumění životu a údělu člověka, viděným bystrýma a citlivýma ženskýma očima. jd

STELLA

Můj první manžel se jmenoval Bedřich Stern. Jeho otec Benjamin Stern pocházel z Podkarpatské Rusi (Zavidovo u Mukačeva). Pracoval prý ve Vídni jako obchodní cestující s psacími stroji, ale v roce 1916, kdy se mu narodil syn, již narukoval do rakouské armády. Jeho matka Anna Schmidtová byla Němka z Teplic, byla z velmi chudé rodiny a do Vídně odjela sloužit. Zřejmě se dostala do židovské rodiny, kam na návštěvy docházel rodinný přítel Benjamin Stern. Ti dva se dali dohromady, vzali se a narodil se jim chlapeček. Při jedné povolené návštěvě si pobyt o den prodloužil a za trest byl poslán na frontu do předních linií, kde padl. Tak se jeho žena s dítětem vrátila ke své matce do Teplic-Šenova. Začali mu říkat Fricek, a když byly malému Frickovi asi čtyři roky, maminka mu zemřela. To už mi vyprávěl sám, pamatoval si, jak plakal a křičel,

že to není pravda. Postarala se o něj babička, malého Fricka brala všude s sebou na posluhy a brzy ráno na trhy prodávat máslo, drůbež, vejce. Pomáhal jí tlačit vozík. Babička ho občas vzala na mši do kostela, ale věděla, že jeho otec si přál, aby byl vychován v židovské víře, což respektovala, ale nevěděla, jak na to. Tak ho občas nenápadně strčila do synagogy. Tam si ho všimli a babičce poradili, aby ho dala do židovské školy,

Staša (vlevo) se sestrou Olou, 1944. Foto atelier Pařík.

z které pak může jít do židovského sirotčince v Praze, kde, bude-li se dobře učit, může zůstat až do maturity. V té židovské škole se za čtyři roky nenaučil nic jiného než ovládat Starý zákon a číst a mluvit hebrejsky, ovšem tak dokonale, že učitel kolikrát nepřišel do školy a nechal vyučovat malého Fricka. Když pak skutečně přijel do Prahy, ujal se ho vynikající ředitel sirotčince v Belgické ulici Freudfeld. Jakmile zjistil, že chlapec umí psát jen hebrejsky, začal se mu intenzivně věnovat a za čtrnáct dní ho připravil na přijímací zkoušku do německého gymnázia ve Štěpánské ulici. Tam mu spolužáci začali přezdívat Stella. Jeho přítel a později nejbližší spolupracovník Ivan Oswald o něm napsal: „Stella se tenkrát setkal s trojím prostředím, které neznal. Prostředí židovského sirotčince, šovinistické německé školy a české Prahy. Učil se lehce a i mnohem starší kamarádi cítili, jak vysoko nad nimi stojí. Tehdy již mluvil bezvadně

česky a v okamžicích, kdy na školách německých vládl nacismus, byl Stella dávno pokrokovým Čechem.“

Celý svůj talent věnoval výstavbě středoškolského hnutí. Založil hnutí i časopis *Mladá kultura*. Dovedl tak pracovat, tak rozdělovat práci a tak lidsky zhodnotit i nejslabší pomocníky, že se stal nespornou autoritou. Adolf Hoffmeister, se kterým jsem ho seznámila, o něm napsal: „Vyrstl v práci. V době, kdy činnost v *Mladé kultuře*, kterou založil, ho plně zaměstnávala, žil z kondic a ještě studoval. Byl vážný, ale zůstal mladý. Organizátorský duch a hloubavá, tvrdohlavá píle předurčily Stellu k vědeckému a politickému poslání. Zahynul 26. února 1943 v Osvětimi. Posmrtně byl vyhlášen doktorem filosofie na vysokém učení Karlově. S ním zemřel Pavel Kropáček, se kterým kdysi jako chlapci začínali svou politickou dráhu. Řekl bych jako děti, kdybych nevěděl, že Stella snad byl vždycky už dospělý. Měl analytický mozek a měl přesnost v práci i v myšlence. Píši o něm se smutkem, jako píšeme o lidech, kteří byli předurčení splnit velká poslání, a nebylo jim dopřáno dožít se své velikosti.“

Po Stellovi zůstal syn Jan. Viděl ho naposledy, když mu bylo šest měsíců.

P. S. Myslím, že sem se hodí vzpomínka mé sestry Oly: „V roce 1989 jsem byla na pohřbu Ivana Osvalda. Zнала jsem ho od svých patnácti nebo šestnácti let. Byl kamarád Stellův, krátce spolu bydleli. Před obřadem namontovali v síni dvě reprobendny. Pak začala hrát hudba. Nádherná, zvláštní. Nakloním se ke Zdence Meisnerové a ptám se šeptem, co to je. Zdenka říká, to je židovská modlitba za zemřelé, kadiš. Po pohřbu jsme vyhledaly Ivanovu ženu, Zdenka se ptá, proč ta židovská hudba, Ivan přeci nebyl Žid. Bylo to jeho přání, říká Ivanova žena, za všechny kamarády, kteří zahynuli v koncentracích.“

JANEK

Na gestapu jsem byla třikrát. Stella byl zatčen ve vršovickém bytečku, telefonovala mi to domovnice. Já tehdy ještě bydlela u maminky, měla jsem se stěhovat do Vršovic v lednu. Stella byl zatčen 29. prosince 1942, v den Jankových šestiměsíčních narozenin. Dala jsem to vědět babičce, Němce ze Sudet. Chudáka babičku vyslali do Prahy, aby na gestapu vysvětlila, že Stella není žádný Žid, protože ho vychovala ona, katolička a vyznamenaná

Němka, měla vyznamenání od Hitlera za to, že porodila deset dětí. Vyslechli ji a beze slova nás vyrazili. Bylo mi jí hrozně líto, vůbec nic nechápala.

Podruhé mě předvolali do Pečkárny, bylo to někdy koncem března. Čekala

tam už spousta ženských, stály jsme ve frontě a vcházely jsme do místnosti jedna po druhé. A jak pak jedna po druhé vycházely, tak se potácely, plakaly, byly zdrcené. Všem totiž oznámili: Zemřel, zemřel... Totéž taky mně, když jsem přišla na řadu. Řekla jsem, že to není možné, že byl mladý

– 26 let, zdravý a silný. Ten gestapák řekl, že to měl asi nějakou nemoc, a vyrazil mě. My jsme si s těma ženskýma říkaly, že to není možné, aby tolik lidí zemřelo najednou ve stejnou dobu, že je asi poslali někam na frontu kopat zákopy a nám to řekli jen tak. Člověk v takové chvíli se chytá jakékoli naděje, ale jak jsem mohla být tak hloupá, to dnes nechápu. Jak jsme mohly mít takovou představu o válce, copak se tehdy kopaly zákopy? Přitom snad už od svých čtrnácti let jsem věděla, že jsou v Německu koncentrační tábory, že jsou tam hrozné podmínky, tenkrát tam posílali hlavně komunisty. Věděli jsme, že Hitlerův program je zlikvidovat všechny odpůrce, Židy, Slované, všechny „méněcenné“ rasy a národy, ale jak to, že jsme si neuvědomili, že už se to děje, podle přesného programu, pár kilometrů od nás. Když jsem vyšla z Pečkárny, padla na mne hrozná tíseň, že to snad je přece jen pravda – a kolem chodila spousta lidí, mladých, veselých a nic netušících. Byla jsem zmatená. Z první telefonní budky jsem zavolala Ole do ateliéru a pověděla jí: „Řekli mi, že zemřel.“ Ola mi pak vypravovala, jak se všechna tři děvčata rozplakala, a ona utíkala do Kinského zahrady. Věděla, kde maminka s kočárkem sedávala, a tam jsem se rozbřečela, až když jsem se podívala na Janka spícího v kočárku.

FLEISCHMANNŮVI

Ivo ve svých vzpomínkách o své rodině říká tohle: „Ptáte-li se na původ, tak můj otec pocházel z chudé česko-židovské

rodiny z jihozápadních Čech. Vystudoval práva a dotáhnul to na známého pražského advokáta. Matka pocházela z české vlastenecké rodiny, její otec byl ředitel záložny v Náchodě a náčelník Sokola. Seznámili se v Praze a založili rodinu, ve které jsem se narodil po světové válce, v roce 1921, a dostal, na základě matčiny četby *Ivova románu* Antonína Sovy, jméno Ivo.

Bylo krátce po válce a republika, podle slov mého otce, „byla již rozkradena“. Otec byl za války náruživý masarykovec, sloužil jako koncipient u doktora Baxy, který byl významným členem promasarykovské tajné Mafie, a vysloužil si tak přízeň pana prezidenta. Že je republika rozkradena, neobyčejně rychle také prezidentu Masarykovi svěřil. Ten prý nic neřekl, jen mu stiskl ruku. Od té chvíle se otec o politiku aktivně přestal zajímat.“

Maxmilián Fleischmann, Ivův otec, po Praze známý coby „Doktor Kravál“, snad kvůli svým halasným výstupům u soudu, republiku zastupoval i v několika vojenských záležitostech. I to snad vysvětluje, proč se gestapo dostavilo do jeho obrovského bytu ve Washingtonově ulici hned pár dní po vstupu Němců do Prahy. Byl těžce nemocný, ležel v posteli, a oni jím před Ivoými zraky hrubě zmítali. Maxmilián záhy zemřel – dá se říct přirozenou smrtí, obětí své nemoci – a unikl tak možná dalším útrapám.

Ivo později zjistil, že starostlivý otec si byl vědom všech nebezpečí, která nám a celé Evropě hrozila od nacistického Německa. Ještě před válkou zakoupil jakousi nemovitost až kdesi ve vzdáleném Ekvádoru, aby se rodina po jeho smrti, o níž tušil, že se blíží, měla kam uchýlit. Do Jižní Ameriky se nikdo nikdy nevypravil, papíry k tamějšímu příbytku se ztratily, ale Ekvádor vstoupil do rodinné mytologie.

S Ivem mě seznámil přítel nás obou, Jiří Kárnet, skvělý divadelník, který později emigroval do Spojených států. Bylo to na sklonku války. Ivo byl neuvěřitelně hubený, byl to snad jediný Pražan, který žil pouze z osobních přidělů, zatímco zbytek obyvatelstva se všelijak přižívoval. Byl vysoký, což jeho hubenost zdůrazňovalo. I kalhoty mu byly krátké. Zůstali jsme spolu dalších více než padesát let. Až do Ivovy smrti.

VRŠOVICE, ARCHANGELSKÁ 6

Ivo do našeho vršovického bytu s vyhlídkou na továrnu Tesla a komíny Koh-i-nooru občas vodil různé zahraniční hosty, jak oficiální, tak soukromé – byli mezi nimi Roger Vailland, Aragon s Elsou, Tristan Tzara i Vladimír Pozner. Jednou, když jsem byla s dětmi na chalupě, slyší pod okny volání: „Ivo, Ivo, přišel jsem tě navštívit a přinesl jsem ti večeri.“ Byl to Pablo Neruda s číšníkem a s jídlem na stříbrných mísách z hotelu Esplanade, kde bydlel. Soudruzkám z domu se to nelíbilo.

Jednou, mohlo to být tak v roce 1956, přišel Petr ze dvora, kde si hrál s dětmi, a s vážnou tváří mi položil otázku: „Mámo, kluci na mě a na Michala křičeli, že jsme posraný Židi. Jak je to možné, ty jsi říkala, že v těchhle domech bydlej jen komunisti a ti že nejsou rasisti.“ Vtom přilétl ze dvora mladší Michal a vesele se ptá: „Mámo, odkud oni vědí, že jsme Židi?“ To mi dal ránu – jak to dětem vysvětlit? Tak jsem jim řekla, že

si to ty děti nějak popletly, že nevědí, co říkají. Pochopitelně jsem byla naštvaná a na domovní schůzce ve sklepě jsem si stěžovala a řekla jsem, že si nepřeji, aby moje děti vyrůstaly v takovém prostředí, a ať své děti nenavádějí

k rasismu. Korunu tomu dala velmi hodná učitelka z Faiglovky, tedy školy, kam kluci chodili, která řekla: „Soudružko, proč se rozčiluješ, vždyť vy přece Židi nejste.“ Zůstala jsem perplex...

Staša Fleischmannová: Vrstvami. Edičně připravil Tomáš Vrba, předmluva Petr Fleischmann. Vydalo nakladatelství Torst, 226 stran, bohatý fotografický doprovod, čtyřbarevný tisk. Doporučená cena 399 Kč.

V době pařížského exilu v 70. letech 20. století...

...a ve svém pražském bytě v roce 2013. Foto archiv.

CO SI POČÍT S MAJETKEM

Kapitál po sto padesáti letech aneb Rastignacovo dilema stále živé

Thomas Piketty (1971), francouzský ekonom, specializovaný na problematiku ekonomické nerovnosti, zejména v historické a srovnávací perspektivě, vyvolal svojí knihou *Kapitál v 21. století* (2013) celosvětovou diskuzi na téma, jak může rostoucí majetková nerovnováha a zadlužení ovlivnit fungování demokratických institucí a světový ekonomický a politický vývoj. S velkým uznáním se o jeho díle vyjádřili američtí nositelé Nobelovy ceny za ekonomii Paul Krugman a Joseph Stiglitz i další ekonomické autority, kritici mluví o levičáctví a marxismu. Kniha, která je v Anglii a USA bestsellerem, je rozsáhlou ekonomickou studií, jež je kupodivu přístupná i přemýšlejícím čtenářům, kteří nejsou na tuto disciplínu specializováni. Důkazem je otištěná recenze Martina

Hyblera (1951), psychologa, který po podpisu Charty 77 a angažmá ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných v roce 1982 emigroval do Francie, kde působí ve svém oboru. Publikuje odborné texty, kritické analýzy a eseje ve francouzských i českých časopisech, zejména v *Revolver Revue*.

EKONOMIE JAKO VĚDA

Ekonomie mi z tzv. společenských věd, či věd o člověku, vždy připadala nejpodezřelejší. Zdálo se mi, že se v ní fixluje ještě mnohem více než v mé „rodné“ psychologii. Urážela mne například lehkovážnost, s níž tato věda mluví o lidských potřebách a motivacích, přičemž u nich bez jakékoliv analýzy všeobecně předpokládá jednostrannou utilitárnost a jistou racionalitu, která dle mých psychologických zkušeností prostě neexistuje. Odívání ničeho či velmi mála do zpupných matematických modelů nebo rozsáhlé využívání statistiky, snad aby se budilo zdání vědeckosti, je mi z psychologie rovněž dobře známé a myslím si o něm své. Obzvláště odpudivá mi pak připadá zjevná poplatnost ekonomů mocipánům, politikům a pracháčům, zejména bankéřům. Ekonomové jsou nej-

častěji arogantní dvořané, kteří přičinlivě leští kliky svým chlebozárcům. Ve Francii existuje štáb „expertů“ a „poradců“, tučně placených bankami, kteří jsou pravidelně zvaní do televize, vystupují v novinách a jinde na veřejnosti, aby všude hlásali vždy stejné liberální evangelium, jehož verze se ovšem mění dle oportunních okolností. Jsou napros-

Jsou naprosto neprůstelní, i když se se skoro vždy mýlí...

to neprůstelní i proti těm nejzjevnějším omylům a nesmyslům. I když se skoro vždy mýlí a jejich předpovědi se takřka systematicky vyvracejí, zvaní jsou nadále a nelze se jich dost dobře zbavit, neboť jsou velmi dobře zavedeni u kamarádsky nakloněných novinářů, kteří jejich písničku přičinlivě papouškují. Když jsem si občas některého z nich „vygoogloval“, zjistil jsem, že dotyčný údajně nezávislý univerzitní učenec sice na nějaké univerzitě přednáší, ale kromě toho má poradenskou či auditní finanční firmu a zasedá ve správních radách zpravidla několika bank apod. Ekonomická věda pak vypadá především jako výnosný podnik ekonomů.

KAPITÁL V 21. STOLETÍ

Tento nevábný obraz mi zkorigovala četba objemného svazku francouzského ekonomy Thomase Pikettyho *Kapitál v 21. století* (*Le capital au XXIe siècle*, Seuil, Paříž 2013, 970 s.), který ukazuje, že seriózní ekonomická věda je přece jen možná. Je příznačné, že kniha byla ve Francii přijata dosti chladně a zaběhlí recenzenti jí nevěnovali příliš pozornosti, zatímco v anglickém překladu se stala ekonomickým bestsellerem roku ve

Spojených státech a Velké Británii. Oč v této knize jde? O nic menšího než o systematické zpracování majetkových a příjmových poměrů v hlavních západoevropských zemích (ale též v USA a Japonsku) za posledních zhruba 200–230 let. Série dat začínají koncem 18. století pro Francii a Anglii, později se rozšiřují o Německo, USA, skandinávské země (zejména Švédsko) a poněkud epizodičtěji i o státy jiné. Autor zpracovává zkrátka všechna data, která existují (podotkneme, že v předpo-

čítačové době by takovýto výkon byl jednoduše nemyslitelný) – národní účty, údaje o státních dlužích, daňové registry, údaje o dědictvích, statistiky o příjmech etc. Kniha se tedy řadí do tradice seriální nebo také kvantitativní historie, která se ve Francii rozvíjela v padesátých až sedmdesátých letech minulého století a poslední dobou spíše vyšla z módy – hlavně kvůli tomu, že výsledné spisy zpravidla

překypovaly nepřehlednými a obtížně stravitelnými statistikami, jež čtenáře odrazovaly svou suchopárností. (Zkoumala se v nich např. důležitost, kterou daná společnost připisuje vzdělání – tj. prezentovaly se statistické série zachycující v průběhu let např. počet učitelů, počet do škol docházejícího žactva, rozpočtové údaje na školství atd. Nebo historie zbožnosti, která se zkoumala mj. podle výše objednávek svíček ve farním účetnictví.) Předpokladem pro tento typ výzkumu je, že lze pro danou problematiku najít pertinentní ukazatele, o nichž existují dlouhodobá statistická data, která je možné organizovat do sérií podle času.

Piketty tedy v jistém smyslu tento směr výzkumu obnovuje. Výhodou pro něj je, že o ekonomii, peněžnictví, majetku, národních účtech, dědických řízeních, příjmech obyvatelstva atd. existují v hlavních evropských zemích vyčerpávající statistické zdroje anebo je lze na základě druhotných pramenů věrohodně interpolovat. Aby autor svoje dílo odlehčil a umožnil četbu nezatíženou podrobnými odkazy a statistickými tabulkami, publikuje paralelně k vlastnímu textu knihy, který je už do značné míry syntetický a interpretační, obsáhlé interneto-

vé stránky, kde se nacházejí všechna data, prameny, primární statistiky a databáze, z nichž kniha vychází. Tak se autorovi podařilo v tištěné podobě nepřesáhnout tisíc stránek textu bez obtíží čitelného i pro laika.

NA POMEZÍ HISTORIE A EKONOMIE

V knize se pak Piketty pohybuje na pomezí historie a ekonomie, a tím částečně napravuje jeden z obvyklých hlavních hříchů ekonomie, tj. zanedbávání historického rozměru (pravděpodobně v důsledku odstrašující zkušenosti s marxismem a jeho „historickým materialismem“), který je přitom v ekonomickém chování nepochybně důležitý. Piketty se vyhýbá i jednostranné převaze okamžitého, konjunkturálního, nebo v nejlepším případě jen velmi krátkodobého hlediska v ekonomické analýze, zatímco v pracích jiných ekonomů se tyto čistě konjunkturální reakce často vydávají za jakési „abstraktně bezčasové“, „věčně platné zákonitosti“. Piketty se snaží pohlížet na současný kapitalismus jako na celek, který má své trvání – zatím zhruba oněch dvě stě let, ovšem v perspektivě, jak jsme zmínili, přísně empirické a popisné. Kde jsou prameny neúplné, tam nás na to autor upozorňuje a nijak neskrývá nerozhodnutelnost některých otázek. Piketty nejprve synteticky popisuje dvě stě let fungování kapitalismu, jak se odráží v majetkových a příjmových poměrech jednotlivých stratů populací, a z daného popisu vyvozuje určité důsledky, prognózy pro budoucnost (zejména pro daňovou a bankovní politiku etc.). Dodejme hned, že právě tato část jeho díla se zdá nejvíce diskutabilní, ovšem autor se s faktem, že jde o tvrzení a návrhy, která jsou právě k diskusi určená, nikterak netají.

PŘEKVAPUJÍCÍ ZJIŠTĚNÍ

Z řady zajímavých skutečností, jež se z knihy dozvídáme, tu připomeňme jen několik zvlášť překvapujících zjištění. Například o ekonomickém růstu Piketty uvádí, že pro kapitalismus v zemích, které se nacházejí v té či oné době na špici technologického a vzdělávacího pokroku, je za neúčasti jiných faktorů charakteris-

tický růst zhruba 1–1,5 % HDP ročně. Pro celé 19. století bylo typické právě takové tempo růstu. Poválečná konjunktura v Evropě (a Japonsku) s ročními tempy růstu zhusta blízkými 5% HDP (ve Francii se mluví o „třiceti slavných letech“, *ltrente glorieuses*, která se situují do intervalu let 1950–1980, a tato doba pořád ještě slouží jako reference, jak by „měla“ ekonomika fungovat i dnes) byla v dlouhodobé historické perspektivě výjimečná a její příčinou bylo podle autora dohánění destrukcí způsobených válkou. Tomu nasvědčuje i to, že ve Velké Británii (která byla ve srovnání s kontinentální Evropou zničena podstatně méně) a v USA (jež na svém území vůbec zničeny nebyly) byla v tomto období tempa růstu podstatně pomalejší. Vysoká tempa růstu v dnešních „vynořujících“ se ekonomikách (Čína, Indie, Brazílie, Jižní Afrika ad.) jsou rovněž fenoménem „dohánění“ technologické a vzdělávací úrovně. Až se tyto země dostanou technologicky a vzdělanostně na úroveň dnešních vedoucích států, tempo růstu se zpomalí a bude se pohybovat na oně typické úrovni 1–1,5 % HDP ročně. Nutno dodat, že toto jedno procento se sice zdá málo, ale přitom jde o obrovský pokrok ve srovnání s předprůmyslovou rurální společností, kde se růstová tempa

Skupina expertů pro hodnocení ekonomického a sociálního vývoje (OECD), Paříž, 2014. Druhý zleva v první řadě T. Piketty, třetí J. Stiglitz, za ním A. Deaton. Foto archiv.

od neolitu až do 16.–17. století počítala v nejlepším případě na desetiny procenta, nebyla-li vůbec nulová nebo negativní (po zhroutilí Římské říše a následujícím demografickým úpadku, při velkých epidemiích nebo při dlouhotrvajících válkách – v Českých zemích a Německu hlavně válka třicetiletá, ve Francii válka stoletá atd.). Dostávají-li se hlavní rozvinuté země v posledních dvaceti třiceti letech na růstovou úroveň okolo 1–1,5 % ročně, nejde tedy o žád-

nou krizi, ale o návrat k „standardnímu“ fungování kapitalismu.

VÝNOS KAPITÁLU

Další důležitý závěr, který s poznatkem o tempu růstu úzce souvisí, je fakt, že výnos kapitálu se situuje – ve standardním fungování kapitalismu – okolo 4–5 % ročně, a je tedy systematicky vyšší než ekonomický růst. Výše výnosu cca 4–5 % ročně platí dokonce i pro průměrnou pozemkovou rentu v předkapitalistické ekonomice. (Piketty kalkuluje rovněž i výši kapitálového výnosu z vlastnictví otroků, zejm. v otrokářské společnosti amerického Jihu v 19. století, který byl také na této úrovni). V jistém smyslu se tedy potvrzuje Marxova teze o tendenci kapitálu k nekonečné akumulaci, která je asymetrická s reálným rozvojem ekonomiky. Druhá část Marxovy teze, totiž že tato akumulace automaticky povede ke zhroucení kapitalismu a jeho nahrazení rovnostářskou společností s řízenou ekonomikou, je ovšem mnohem spekulativnější a nelze ji na základě daných údajů dle Pikettyho nikterak dokazovat. Výsledkem je spíše vyhraněně nerovnostářská společnost s typickým profilem, který je patrný po celé 19. století až do počátku století

dvacátého, kdy 10 % obyvatel vlastnilo vše, co bylo v dané společnosti k vlastnění, a zbývajících 90 % vůbec žádný kapitál nemělo, přičemž 1 % nejbohatších vlastníků vlastnilo 90 % celkového kapitálu, jenž obnášel ekvivalent 9 let HNP v rozvinutých evropských zemích, jako byla Francie a Anglie. Piketty ve své studii na základě podrobných dat ukazuje, že přibližně od osmdesátých let 20. století existuje

výrazná tendence k obnovení této situace. Zpomalení ekonomického růstu v industrializovaných zemích, které se nikterak netýká kapitálových výnosů, jejichž růst zůstává navzdory moderním daňovým politikám v podstatě pořád stejný (4–5 % ročně), vede k rekonstrukci patrimonálního kapitalismu velkých vlastníků. Zatímco v poválečných letech byl poměr kapitálu k výrobě zhruba dvojnásobný (existující kapitál představoval

(pokračování na str. 18)

CO SI POČÍT S MAJETKEM

(dokončení ze strany 17)

200 % ročního HNP), počátkem 21. století je již šestinásobný (tj. představuje 600 % HNP) a zejména v anglosaských zemích se začíná blížit situaci z počátku 20. století (kdy byl, jak jsme uvedli, devítinásobný).

RASTIGNACOVO DILEMA

Při zhroutilí majetkových poměrů v evropských zemích ve 20. století pak hrála podle Pikettyho nejdůležitější roli válečná destrukce během konfliktů ve dvou světových válkách, a nikoliv hypotetická tendence kapitalismu k automatickému nastolení rovnováhy spojenému s vynořením „střední třídy“, postupem vzdělanosti a technologie apod., jak se snaží tvrdit některé ekonomické teorie. Poměr kapitálu k ekonomickým výsledkům a produkci v evropských společnostech tedy sleduje ve 20. století křivku ve tvaru „U“ – na konci se ocitáme v situaci pozoruhodně připomínající poměry patrimoniálního rentiérského kapitalismu v období secese, či, jak se ve Francii říká, „belle époque“. Tutéž křivku pak sleduje vývoj vztahu odměn za práci k příjmům z kapitálu (což z výše uvedeného ostatně vyplývá), jakož i podíl dědictví na společenském bohatství dané společnosti. Řešení problému, který Balzac formuloval prostřednictvím Rastignaca – „je výhodnější pracovat, nebo se oženit s bohatou dědičkou, být i za cenu vraždy?“ –, se znovu přiklání k druhé alternativě, neboť práci, a to i na velmi dobře placeném místě (Rastignac byl studentem práv, mohl tedy uvažovat o kariéře soudce, prokurátora či advokáta), není nikdy možné dostat se na úroveň opravdových velkých vlastníků. Tu je možné pouze zdědit.

TŘI ROZDÍLY

Jde tedy o návrat k rentiérské společnosti zahálčivých vlastníků, jimž slouží dav služebnictva, jak ji známe z literatury 20. století? (Piketty cituje kromě Balzaca i Jane Austenovou a ukazuje, že jejich údaje o finanční situaci protagonistů jsou velmi přesné.) V podstatě ano, ovšem s jistými rozdíly. Jedním z nejpodstatnějších je vynoření (díky nutnosti dohánět válečné destrukce a potažmo zhodnocovat kvalifikovanou práci) střední třídy, již Piketty kvalifikuje jako ty lidi, kteří něco mají (zpravidla vlastní dům či byt,

k čemuž se případně poji další nemovitá vlastnictví a sem tam nějaké úspory a finanční vklady), ale přesto musejí pracovat, aby se uživil. Představují dle něj asi 40 % společnosti (ovšem s velkými příjmovými rozdíly i uvnitř této kategorie). K nim se poji 10% skupina s vysokými příjmy (z nichž 1 %, tj. 99. centil, si z těchto příjmů přivlastňuje 60–80 %) a konečně 50 % lidí, kteří nevlastní nic. Dalším rozdílem je vynoření nepřiliš početné vrstvy lidí s vysokými nebo velmi vysokými příjmy „za práci“ – špičkoví manažeři, bankéři, sportovci, novináři, „poradci“, některá svobodná povolání apod. –, jejichž společným rysem je to, že se ocitli v pozici, kdy si v podstatě sami určují vlastní plat, který, jak Piketty ukazuje, nemá k jejich „produktivě“ žádný přímý vztah.

Konečně poslední rozdíl spočívá ve zdanění, potažmo vzato v existenci „sociálního státu“. Piketty ukazuje, že souhrnná úroveň zdanění okolo 20 % stačí zhruba na zabezpečení hlavních funkcí státu (bezpečnost, obrana, justice, provoz a výstavba základních infrastruktur, administrativy, základy školského systému), kdežto sociální zabezpečení, zdravotnictví, rozvinutý školský systém a solidarita ve stáří a nezaměstnanosti si žádají zdanění zhruba dvojnásobné, tj. na úrovni okolo 40 %. Dále v knize předkládá zajímavé údaje o dějinách daně z příjmů, která se zrodila velmi postupně před první světovou válkou, a rovněž o vývoji dědičných daní. S překvapením se kupříkladu dozvídáme, že vynález progresivního zdanění je záležitostí anglosaských zemí, že až do sedmdesátých let 20. století byly daně ve Francii a v Německu podstatně nižší než v Anglii a ve Spojených státech (kde od Rooseveltova New Dealu nejvyšší daňová sazba z vysokých příjmů sousedila se 100 % a zdanění se běžně pohybovalo na 80 %), a mnoho dalších zajímavostí. Zdanění se daří nejlépe uniknout právě nejbohatším vlastníkům, kteří si mohou dovolit platit štáby fiskálních odborníků (vynaložené sumy jsou ve srovnání s miliardovými příjmy nepatrné), a největším společností, jež mají možnost zašít své příjmy v globalizované ekonomice do zemí s daňově nejvýhodnějšími podmínkami. Poznámám tu mimochodem, že dle statistik daň ze zisku ve francouzských špičkových

průmyslových společnostech, které jsou součástí burzovního indexu CAC 40, je 8 %, kdežto nejnižší sazba daně z příjmu pro soukromého daňového poplatníka činí 12 %. Piketty si rovněž povšiml, že hodnota celkové celosvětové platební bilance je negativní: měla by být logicky nulová, ovšem 10–15 % jejího obnosu se „ztrácí“, což – vyloučíme-li nepravděpodobnou hypotézu, že tuto část pozemského majetku vlastní Martané – poukazuje na významnou roli „finančních rájů“.

CO S TÍM

Poměrně utopická mi připadá závěrečná část Pikettyho knihy, která se snaží odpovédět na otázku „co s tím?“ a formulovat návrhy, jak by se dalo fungování dnešního kapitalismu vylepšit a alespoň trochu harmonizovat, a předejít tak hrozivým asymetriím, k nimž jinak jeho vývoj dle autora povede. Hlavním návrhem je zavedení progresivní daně z kapitálu, jež v globalizované ekonomice předpokládá centrální informační bankovní systém, který by byl schopen přesně zachytit a restituovat patrimoniální situaci každého. V dnešní počítačové éře je věc technicky možná a závisí na politické vůli rozhodujících zemí takový systém bankám, jež samozřejmě budou protestovat, vnutit. Existují tu dokonce už zárodky např. v dědičné dani nebo v dani z vysokého majetku, jak funguje ve Francii. V prvním období by bylo možné zavést tento systém např. v rámci Evropské unie, případně v rámci jiných regionálních celků. Tato daň by redukovala primární kapitálovou asymetrii a byla by konstruována tím způsobem, že by zabraňovala nebo alespoň výrazně redukovala akumulaci kapitálu a uváděla jeho výnos do vztahu k růstu reálné ekonomiky. Tím by se předešlo závratnému růstu nerovností ve společnosti a nebezpečným tenzím, které mají za následek. Připadá mi velmi nepravděpodobné, že by dnešní politické reprezentace byly schopné k něčemu takovému přistoupit, tím spíše, že se dostávají stále více do závislého postavení pouhých bankovních zřízenců skutečných nositelů ekonomické moci a že politické mandáty slouží stále více jako pouhý předstupínek k pozdější lukrativní kariéře.

MARTIN HYBLER

(Psáno pro *Revolver Revue* a *Roš chodeš*, mezititulky doplnila redakce.)

NA DOHLED ZE SYNAGOGY

Vychází průvodce po židovském hřbitově v Nové Cerekvi

Z nově otevřené synagogy v Nové Cerekvi je na dohled židovský hřbitov, kde Židé z místa i okolí pohřbívali od konce 17. století. Původní hřbitůvek se rozkládal jen v levé části od dnešního vstupu, celá plocha hřbitovního prostoru se naplnila již v první polovině 19. století. Bylo proto nutné založit hřbitov nový, který úzkým průchodem navazuje na starý a vytváří samostatný celek.

V roce 2013 byl Židovskou obcí v Praze prostřednictvím společnosti Matana, a. s., a na základě grantu Nadačního fondu obětí holokaustu uskutečněn podrobný průzkum náhrobků hřbitova, díky němuž se podařilo identifikovat mnohé místní osobnosti a přispět k novému poznání zdejší židovské historie. Několik nejstarších náhrobků lze datovat do konce 17. století a přibližně dvacet náhrobků pochází z první poloviny 18. století. Mezi nimi je třeba zmínit náhrobní kámen učence Avrahama, syna Chajima B^{ch}, z roku 1716, kterého můžeme považovat za místního duchovního představitele nejstaršího období.

Na základě písemných pramenů známe první čtyři rodiny z konce 17. a začátku 18. století včetně jejich původu. Díky tomu si lze učinit dobrou představu o počátcích komunity.

PĚT KOHENSKÝCH RODIN

Počátkem 18. století posílila novorekeveskou židovskou komunitu rodina vídeňských exulantů vyhnaných z města roku 1670. Nejméně desetiinu dochovaných náhrobků starého židovského hřbitova v Nové Cerekvi tvoří náhrobky kohenů. Takto vysoký podíl kohenských náhrobků je ve srovnání s dalšími židovskými hřbitovy na našem území zcela mimořádný. V Nové Cerekvi je koncem 18. století doloženo dokonce pět kohenských rodin, většinou různého původu a bez přímé vzájemné příbuznosti. Kromě znamení kohenských rukou je mezi častými motivy i levitská konvice, která v jednoduché stylizované podobě zdobí i nejstarší kámen z roku 1692.

Díky dokumentaci náhrobků se dozvídáme o existenci dvou rabínů, kteří působili v Nové Cerekvi v 1. polovině 19. století: rabín Zalman Rosenzweig, který zemřel roku 1833, a rabín Meir Kadisch, jenž zesnul roku 1842. Rodina Kadischových je doložena v druhé polovině 18. století ve východočeské Luži, kde byl Meirův otec David místním rabínem. Příjmení Kadisch zřejmě vzniklo na základě skutečnosti, že v minulosti byl zavražděn v rodině některý z jejích členů. Předchozím působícím na hřbitově byl Hořepník, odkud odešel na konci 18. století ve funkci chazana do Nové Cerekve. Zde se později stal místním rabínem a zemřel ve vysokém věku 92 let.

Přibližně ve stejné době je v cerekeveské židovské obci doložen učitel (Lehrer der Gemeinde) Daniel Frank z radenínské rabínské rodiny. V Cerekvi pohřbil v roce 1827 svoji manželku Jirat a v Radeníně roku 1842 svého otce rabína Jehudu Lejba. V té době už Daniel Frank krátce zastával úřad místního rabína v Kolíně. Můžeme usuzovat, že na jeho doporučení byl nástupcem rabína Kadische v Cerekvi ustanoven kolínský rodák Jicchak Pollatschek (1809–1881). Jicchak působil ve funkci místního rabína v Cerekvi od roku 1840 a za jeho rabinátu byla po polovině 19. století přestavěna budova synagogy do dnešní podoby.

Při založení nového hřbitova v roce 1866 byla postavena historizující budova, drobný pandán protější monumentální synagogy. Hebrejský nápis na mramorové desce v interiéru obřadní síně uvádí citát z proroka Ezechiela (37, 13): „a vyvedu vás z vašich

hrobů, můj lide“. Na novém hřbitově je pohřbeno několik rabínů, mezi nimi na čestném místě i rabín Pollatschek. Zajímavostí zdejšího hřbitova je dochování několika porcelánových medailonů s fotografiemi, které měly příchozím připomenout podobu zesnulých. Na hřbitově je uložena urna jednoho ze zakladatelů českého moderního malířství Alfréda Justitze (1879–1934), o němž se na stránkách *Rch* několikrát psalo, naposledy v lednu tohoto roku.

EVEN ZIKARON

Pod názvem *Even zikaron – paměť židovských náhrobních kamenů v Nové Cerekvi* vychází nyní průvodce židovskými náhrobky obou novocerekevských hřbitovů.

Publikace byla vytvořena ve spolupráci společnosti Matana, a. s., a městyse Nová Cerekev za přispění Nadace Židovské obce v Praze a je určena všem, kdo se o zdejší hřbitovy a zde pohřbené osobnosti hlouběji zajímají.

Obsahuje mapky obou hřbitovů, podle nichž si návštěvník může příslušný náhrobek jednoduše najít, a seznamuje s jedinečným a dosud nepublikovaným plánkem židovských obydlí v Nové Cerekvi z roku 1727. Je doplněna celkem 24 obrazovými přílohami, které obsahují fotografie vybraných náhrobků, portréty tří rabínů a fotografií malujícího Alfréda Justitze v blízkém Čížkově. V anglickém překladu vychází samostatná publikace pod názvem *Even zikaron – Memories in Stone: Jewish Tombstones, Nová Cerekev*. Společnost Matana zamýšlí pokračovat ve vydávání obdobných průvodců i u dalších židovských hřbitovů. Pětatřicetistránková publikace je dostupná v informačním centru synagogy.

IVA STEINOVÁ

Obálka nové publikace.

DESET HVĚZD ŽIDOVSKÉ KULTURY

Úspěšné finále významného projektu revitalizace památek

Záchrana, rekonstrukce, opravy a údržba židovských památek patří k hlavním úkolům, jimž se Federace židovských obcí v ČR jako vrcholná instituce českých Židů věnuje. Přes všechny škody, které tyto památky v období nacistické okupace a za komunistické totality utrpěly, kdy jich mnoho zcela zaniklo, představuje jejich celek více než šedesáti synagog, tři sta padesáti hřbitovů a řady dalších objektů (rabínské domy, mikve a židovské školy) v České republice ojedinělý historický poklad, který zřejmě nemá v Evropě obdobu.

Dotace na projekt Revitalizace židovských památek v České republice, kterou Federace ŽO získala v rámci Integrovaného operačního programu 5.1, vypsání Ministerstvem kultury ČR, umožnila vynaložit v letech 2010–2014 na vybrané památky v lokalitách Boskovice, Brandýs nad Labem, Březnice, Jičín, Krnov, Mikulov, Nová Cerekev, Plzeň, Polná a Ústěk částku 280 milionů Kč. Z toho 85 % pochází z Evropského fondu pro regionální rozvoj, 15 % z rozpočtu českého státu.

V rámci projektu bylo na území sedmi krajů rekonstruováno a restaurováno patnáct významných památkových objektů a v uvedených místech vznikla síť deseti oblastních center prezentace židovské kultury jako jedinečného kulturního dědictví České republiky. Ve většině synagog a rabínských domů jsou instalovány tematické expozice, které spolu s dalšími časově omezenými programy (přednášky, koncerty, projekce, divadelní představení atd.) poskytují návštěvníkům jedinečnou možnost seznámit se s židovskou historií a s judaismem v autentickém prostředí.

STÁLÉ EXPOZICE:

Židovské čtvrti v českých zemích (Boskovice); Prameny judaismu: rabínské písemnictví a vzdělanost (Brandýs nad Labem); Židovská vzdělanost v českých zemích (Březnice); Židovští spisovatelé v českých zemích (Jičín); Židovští průmyslníci, podnikatelé a vynálezci (Krnov); Rabi Löw a židovská vzdělanost na Moravě (Mikulov); Architektura synagog v českých zemích (Nová Cerekev); Židovské tradice a zvyky (Plzeň); Jevišťe antisemitismu. Případ Leopolda

Hilsnera (Polná); Židovské školství v českých zemích (Ústěk).

Ve všech místech jsou také menší expozice věnované historii a památkám místní židovské obce i regionu.

SLAVNOSTNÍ ZAHÁJENÍ

Rekonstruované památky spolu s expozicemi budou veřejnosti zpřístupněny během měsíce června. Termíny slavnostního zahájení návštěvnického provozu v jednotlivých místech jsou následující:

Pokladna na milodary, Mikulov. Foto Jiří Stach.

Brandýs n. L.	úterý 10. 6.	11.00
Nová Cerekev	středa 11. 6.	11.00
Březnice	čtvrtek 12. 6.	11.00
Krnov	pátek 13. 6.	11.00
Jičín	úterý 17. 6.	11.00
Plzeň	středa 18. 6.	11.00
Ústěk	pondělí 23. 6.	11.00
Polná	středa 25. 6.	15.30
Boskovice	čtvrtek 26. 6.	15.00
Mikulov	pátek 27. 6.	11.00

O dalších programech (výstavy, přednášky, koncerty, literární večery, filmové projekce, divadelní představení a další kulturně-vzdělávací pořady) se můžete více dozvědět na webových stránkách www.10hvезд.cz, které budou během léta aktualizovány.

Výsledky celého projektu včetně expozic podrobně představíme v příštím čísle *Rch*.

jd

KERET ZBLÍZKA

(dokončení ze str. 13)

sbírky je vlastně jakýmsi rozhovorem s mým synem, jehož dětské otázky je někdy hrozně těžké zodpovědět,“ říká. Jde přitom o jeho první knížku založenou čistě autobiograficky, nebeletristicky. „Není to tak jednoduché, člověk se nemůže úplně schovat – tak jako v povídkách. Tam sice také vyjadřuju něco ze sebe, své emoce, ale skrytě, takže se v tom mé okolí nemusí vůbec poznat.“ Zase jiný rozdíl vládne podle něj mezi psaním povídek a filmových scénářů, čemuž se věnuje spolu se svou ženou, režisérkou Širou Gefenovou. „U psaní máte úplnou kontrolu nad výsledkem. Jestli se dá přirovnat spisovatelství k pečení koláče, pak je scenáristika psaním receptu na koláč. Ale zase je na tom přítažlivý ten kolektivní tvůrčí proces, zatímco psaní je strašně osamělé.“

KURZY TVŮRČÍHO PSANÍ

Keret se věnuje také přednášení. Dříve vyučoval na filmové katedře Telavivské univerzity, nyní vede kurzy tvůrčího psaní na univerzitě v Beer Ševě. Tam je prý nejzajímavější, jaká roztodivná směsice lidí z různých komunit se vždycky sejde. Keret na to ostatně může být zvyklý z domova – zatímco rodiče tíhli k izraelské pravici, jeho bratr je krajně levicový aktivista a naopak sestra se vrátila k náboženství, žije v ultraortodoxní komunitě v Mea Šearim. Ta názorová pluralita je ale podle něj v nejlepším pořádku a rodina se kvůli politice nehádá.

„Na semináři tvůrčího psaní se mi často sejdou vedle sebe tak protikladní lidé, jako je beduín, osadník, zbožná žena a vedle nich třeba DJ z klubu,“ popisuje své kurzy Keret. Při psaní se ovšem lidé emočně odhalují, jsou najednou vystavení ostatním – a tak se ti, kteří by se na ulici vyhnuli jeden druhému obloukem, najednou chovají úplně jinak, pomáhají si, a přitom vznikají různé paradoxní situace. „Když třeba rozebíráme text popisující situaci žen z ultraortodoxního prostředí, nejpřípadnější připomínky k tomu mají studenti z beduínské komunity, kteří to dobře znají. Anebo čte student osadník svou povídku a pak mu jiná studentka, Arabka, začne radit, co udělat s tou nebo onou postavou... Zkrátka kdybychom mohli všichni žít v kurzech tvůrčího psaní, třeba by ještě nastal mír.“

MAGDALENA KRÍŽOVÁ

IZRAEL: Tak pravil Rozen

Hledáte květnovou událost číslo jedna? Asi jí bude odsouzení Ehuda Olmerta za korupci. Izraelci jsou zvyklí na justiční štrapáce svých politiků, ale tohle je vyšší liga. Poprvé má „jít do tepláků“, jak se říká u nás, bývalý premiér. Ale důležitější pro Izrael a jeho bezpečnost je cosi jiného. Něco, co navazuje na téma v minulém *Rch* – atmosféra provázející krach mírového jednání s Palestinci pod patronací amerického ministra zahraničí Kerryho. Krach byl očekáván od počátku. Zajímavější je to, co ho provázelo, především palestinská dohoda o spolupráci Fatahu a Hamásu. Ale vezměme to popořádku.

ÉRA IMUNITY SKONČILA

Rozsudek nad Ehudem Olmerem není první svého druhu. Ani korupce není v izraelské politice výjimečná. Souvisí se společenským posunem posledních dekád. Skončily časy, kdy do politiky šla první liga osobností. Ta se dnes angažuje spíše ve vědě, výzkumu, technologiích či byznysu, zatímco politiku řídí bafuňářské typy. Již před pár lety to popsal Thomas Friedman v listu *The New York Times*: „Izrael při pohledu zvenčí působí jako zmitaný nepokojí, hlavně kvůli vyšetřování celé tamní politické elity. Jenže Izrael je slabý stát se silnou občanskou společností.“

Izraelská média teď připomínají politiky, kteří byli v posledních dvaceti letech souzeni a odsouzeni. Patří k nim Arje Deri, Šlomo Benizri (oba úplatky), Avraham Hirschson (zpronevěra) i Moše Kacav (sexuální násilí v úřadě prezidenta). Ti poznali vězení. Další – premiéři Benjamin Netanjahu, Ariel Šaron a Ehud Barak – byli sice vyšetřováni pro politickou korupci, ale nebyli obžalováni. Ministr zahraničí Avigdor Lieberman byl vyšetřován přes deset let za údajné praní peněz. A pod tlakem za přijetí peněžního daru z ciziny odstoupil v roce 2000 z úřadu i prezident Ezer Weizman.

Cím se Olmert vymyká, že byl odsouzen na šest let vězení, přísněji než výše jmenovaní? (Hodlá se však ještě odvolat.) Ani ne tak principiálně. Jako starosta Jeruzaléma přijal úplatky 560 tisíc šekelů za to, že developerům povolil výstavbu bytového komplexu Holyland. Jeho případ se vymyká spíše přísným přístupem soudce Davida Rozena.

Soudce Rozen si nebral servítky. Podle redakčního úvodníku *Ha'arecu* označil Olmerta za součást „socioekonomické elity Izraele“. Nepoužil to jako polehčující, ale jako přitěžující okolnost. Olmert – tak jako další obžalovaní v této kauze – jednal z hrabivosti, a jedná-li z hrabivosti vládní elita, je to důvod pro větší přísnost. Proto Olmert dostal šest let, přesně jak žádala obžaloba.

Další argumenty přidává Ido Baum též v *Ha'arecu*. Rozsudek nad Olmerem je tvrdý, odstrašující, ale není výjimečný ani extrémní. Analogie, kterou použil soudce Rozen – bere-li úplatky

Bytový komplex Holyland. Foto archiv.

politik, je to zrada na společnosti –, zní tvrdě, ale opírá se o realitu. Šlo o největší případ institucionalizované korupce v historii Státu Izrael. Proč tedy takové překvapení?

Baum to hned analyzuje. Zaprvé: Zvykli jsme si, že soudci vynášejí nad zločiny „bílých límečků“ mírné verdikty. Zadruhé: Zvykli jsme si, že soudci jsou shovívaví ke zločincům z téže společenské vrstvy, z níž pocházejí oni sami. Zatřetí: Zvykli jsme si, že vysoké postavení obžalovaného je samo o sobě důvodem pro shovívavost, ačkoli ve skutečnosti je důvodem pro přísnost. Začtvrté: Někteří si zvykli i na to, že Sefardé jako Deri, Benizri či Kacav jsou odsuzováni „natvrdo“, leč Aškenázové odcházejí od soudů volní. Rozenův verdikt není revoluční, jen narušil tyto stereotypy.

Zajímavě se ptá Anšel Pfeffer. Dokládá rozsudek nad Olmerem, že Izrael je zvláště zkorumpovaný? Těžko, neboť jeden verdikt lze vykládat jako odpověď ano i ne. Ano, mezi ty nejmocnější

v zemi se prosadil korupčník. Ne, rozsudek naopak dokládá, že stát korupci potírá. Pfeffer tvrdí: Korupce v té či oné míře přežije, dokud se budou peníze prolínat s politikou. Rozen však vyjádřil široký veřejný konsenzus, že brání úplatků je podvod na společnosti. A rozsudek nad Olmerem signalizuje, že éra imunity už skončila.

AKT DOBROVOLNÉ SLABOSTI

A teď už se přesunme o měsíc zpět, ke zprávě, že Fatah s Hamásem uzavřely smír. Ten smír reaguje na krach jednání s Izraelem pod Kerryho patronací. Má vytvořit dojem palestinské jednoty a popřít fakt, že samospráva prezidenta Abbáse sice vládne na Západním břehu, ale

Gazu kontroluje islamistický Hamás. David Horovitz, šéfredaktor listu *Times of Israel*, líčí, jak mu zahraniční televizní novinář řekl, že je to dobrá zpráva pro Izrael – už proto, že vedení Palestinců prý bude reprezentativnější, co se týče dosažení dohody. Nebude, namítá Horovitz.

Kdyby mělo být, muse-la by dohoda mezi Fatahem a Hamásem obsahovat pár nevyhnutelných

bodů. Třeba závazky Hamásu uznat Izrael, zřici se terorismu a respektovat předchozí dohody s Izraelem. Pak by se snad dalo hovořit o dobré zprávě pro Izrael. Jenže Ismáil Haníja, lídr Hamásu, místo toho opakuje, že mírový proces s Izraelem neslouží palestinským strategickým zájmům.

Horovitzovi jde však spíše o to, co ten smír prozrazuje o slabosti Mahmúda Abbáse. Ano, je lídrem, který nechce zničit Izrael. Netouží posilovat terorismus. To jsou plusy. Ale zároveň neučinil nic pro změnu společenské atmosféry mezi Palestinci. Nezmírnil protiizraelské štvání médií ani orientaci vzdělávacího systému. Vítal muže i ženy propuštěné z vězení za vraždy Izraelců.

Dohoda s Hamásem je jen další akt Abbásovy dobrovolné slabosti. Nelíbí tlak USA na kompromis s Izraelem vyměnil za pozlátka palestinské jednoty. To otevírá cestu k tvrdším postojům ve stylu větší demonizace Izraele na světové scéně. Dobrá zpráva pro Izrael? Kdepak, jen pro extremisty.

ZBYNĚK PETRÁČEK

NEJMÉNĚ V LAOSU ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Málo známou a opomíjenou kapitolu z historie Vinohrad přibližuje výstava *Stopy židovské přítomnosti v Praze 2*. V prostorách Novoměstské radnice uvidíte desítky fotografií, které dosud nebyly nikde zveřejněny, a líčení osudu řady pražských židovských rodin od konce 19. století. K nejzajímavějším exponátům výstavy patří dlaždice, která se jako jediný pozůstatek zachovala z někdejší synagogy na Vinohradech, a srdíčko z papíru a látky, které v Malé pevnosti Terezín vytvořila pro svého synovce Anna Pollertová, jež byla posléze popravena,“ informuje 2. 5. Pražský patriot.cz o výstavě, která proběhla

Kresba Jiří Stach.

v květnu. ■ K účasti v architektonické soutěži na kostel Dio Padre Misericordioso v předměstí Říma bylo v roce 2000 vyzváno šest světových architektů – Frank Gehry, Tadao Andó, Santiago Calatrava, Peter Eisenman, Günter Behnisch a Richard Meier. Posledně jmenovaný vyhrál. „Je naprosto zřejmé, že katolická církev vybrala můj návrh pro jeho kvality, a nikoli proto, že by se tím její představitelé chtěli vyjádřit k historickému vztahu k Židům,“ komentoval soutěž Meier. Americký architekt je stejně jako další dva účastníci soutěže, Gehry a Eisenman, židovského původu. Zakřivené zdi si vyžádaly složitou montáž prefabrikovaných betonových bloků z vysoké ocelové konstrukce. Aby stavba zůstala bílá i ve špinavém římském ovzduší, použili speciální trvanlivý bílý cement. Po jedné dekádě od svého dokončení proto bílé kostelní plachty stále září proti modré obloze. „Tato struktura je testamentem monumentální práce lidí ve službě duchovním aspiracím“ – slova, jež nechal vytesat americký architekt do travertinu u vchodu do kostela. My ovšem můžeme číst i skrytý význam jeho sdělení – povedený „židovský kostel“ se stal také Meierovým pomníkem (Víkend HN 2. 5.). ■ „A. B. Bartoš je český antisemita. Jeho hlavním rysem, jak to u Čechů bývá, je udavačství. Nyní zveřejňuje seznamy českých Židů, které sám sestavuje. Kandiduje do Evropského parlamentu, i tam je jich plno. Má spot, kde pronásleduje rytíř Bartoš v br-

nění hada, vzadu se třepetají Davidovy hvězdy. Zachvátí-li tě židohad, zahyneš. Jako z protektorátu. Bartoš ale neví, kdo Židem je. Rasová kritéria jsou nespolehlivá, protože neexistují. Bartoš je Čech, proti Židům nic nemá, byl dřív dokonce židomilem. Ale upozornit na nebezpečí, které odhalil objektivním zkoumáním, musí. Mohl by se opřít o nacistickou vědu. Ta zjistila, že Kristus, syn Boha a germánské zajatkyne Marie, nebyl Židem. Norimberské zákony na něj neplatí. Bartoš jde toutéž krkolomnou cestou hlupáka: válku nevyhlásili Němci Židům, nýbrž Židi Němcům.“ (MfD 6. 5.) ■ Seriál

o zmizelých jihlavských domech píše roky archivář na odpočinku, badatel a publicista Ladislav Vilímek. Jednotlivé díly otiskuje od července 2012 Jihlavský deník. Seriál jihlavská radnice ocenila jako významný kulturněhistorický přínos pro město. První díl jeho knižní podoby vyjde letos na podzim. Ladislav Vilímek čtenářům napsal: „Židé, to je můj osud, a také se to promítá do všech dílů o zbořených domech, byť se snažím nezapomenout ani na ty ostatní. Zaslouží si to nejen ty domy, ale i tamní bývalí obyvatelé.“ (Jihlavský deník, 7. 5.)

■ Nezapomenutelnou zkušenost připravil studentům projekt Pochod živých, který se každoročně koná na počest uctění památky obětí holocaustu. V letošním roce se této mezinárodní akce zúčastnila také skupina žáků Střední školy propagační tvorby a polygrafie Velké Poříčí. Program začal v Praze besedou s pamětnicí Dagmar Lieblovou. Následně pokračovala prohlídka Židovského Města, Pochod dobré vůle a program ve Valdštejnské zahradě. Studenti se dále zúčastnili symbolického Pochodu živých z polské Osvětimi do Březinky, který tvořilo téměř dvanáct tisíc lidí z celého světa. Další den se studenti vydali do památníku v polské Osvětimi. (Náchodský deník, 14. 5.) ■

Zajímavý projekt mají v současné chvíli na stole zastupitelé Podmokel. Stojí před rozhodnutím, zda využít možnosti koupě bývalé synagogy, která se nachází v centru obce, a přilákat tam turisty a milovníky židovské historie. V Podmoklech žila několik století poměrně silná židovská komunita, po které do dnešních dnů zůstala zachována celá severní čtvrť, židovské domy včetně původní synagogy i židovský hřbitov. Synagoga je na prodej a obec dostala podnět od židovské federace pokusit se synagogu koupit a vybudovat z ní muzeum. První židovští obyvatelé se v Podmoklech objevují už po roce 1648. Podmokelská židovská obec byla poměrně významná, protože měla i krajským hejtmanem ustanoveného matrikáře pro okolní vesnice, takže pod něho spadaly Kašperské Hory, Rejštejn a podobně. (Klatovský deník, 15. 5.) ■ Češi jsou k Židům velmi tolerantní. Antisemitské postoje přiznalo 13 procent obyvatel České republiky. Pro srovnání: v Maďarsku se toto číslo vyšplhalo na 41 procent, v Polsku ještě o čtyři procenta výš. Vyplývá to z dat americké Ligy proti hanobení, která tento týden zveřejnila výsledky dosud „nejrozsašlejšího průzkumu o antisemitismu“ ve světě. Přes padesát tisíc respondentů ze 102 zemí odpovídalo na jedenáct otázek, jež vycházely z klasických protizidovských stereotypů. Výsledky celosvětového průzkumu ukázaly, že určité protizidovské postoje zastává každý čtvrtý dospělý člověk. Nejméně

Synagoga v Podmoklech. Foto J. Erbenová.

jich je v Laosu, nejvíc na palestinských územích. ■ Na Kampě byla otevřena výstava velkoplošných fotografií převážně židovských dětí, které Nicholas Winton před druhou světovou válkou zachránil od smrti v koncentračních táborech. Připomíná příběh takzvaných Wintonových vlaků, mapuje příběhy malých cestujících i život jejich zachránce, který se právě dožil 105 let. Výstava se vrátila do Prahy rozšířená o několik nových panelů. Tentokrát má zázemí v exteriéru mezi Werichovou vilou a Sovovými mlýny až do 19. června, díky nasvícení si ji mohou zájemci prohlížet i v noci. Autorem výstavy, jejíž premiéra byla v roce 2011 v Praze a v Londýně, je režisér, kameraman a fotograf Jaroslav Brabec. (Pražský patriot.cz 20. 5.) /jd/

Kalendárium

Před **35 lety, 1. června**, zemřel v Los Angeles vynikající, dnes poměrně opomíjený režisér **JÁN KADÁR** (nar. 1. 1. 1918 v Budapešti). Reálně gymnázium absolvoval v Lučenci a v Levicích, roku 1936 začal studovat v Praze na Právnické fakultě UK, studia nedokončil a roku 1938 nastoupil na nově otevřený filmový odbor Školy uměleckých řemesel v Bratislavě, školu však v létě 1939 zrušila Tisova vláda. V létě 1940 musel nastoupit do pracovního tábora ve Váci; rodiče v létě 1944 deportovali do ghetta

v Rožňavě, z celé rodiny přežil jen bratr. J. Kádárovi se o Vánocích roku 1944 podařilo utéct a odjel do Budapešti, kde se skrýval až do konce války. Již v létě 1945 natáčel svůj první film *Na troskách vyrastá život*: pojednává o válečných škodách a dnes to je jeden z mála filmových dokladů, jak vypadalo Slovensko po válce. K nejvýznamnějším Kádárovým filmům patří snímky, které natočil v 60. letech spolu s Elmarem Klosem: *Smrt si říká Engelchen* (1963), *Obžalovaný* (1964), a především *Obchod na korze* (1965), za nějž dostali tvůrci Oscara. Po sovětské okupaci se rozhodl pro odchod do zahraničí; práci našel ve Spojených státech, kde zprvu ještě s Klosem pokračoval na snímku pro Barrandov *Touha zvaná Anada*. Sám pak natočil filmy *Anděl Levine* (dle prózy B. Malamuda, 1970) a *Co mi táta nahlal* (1975), snímek s židovskou tematikou, za nějž získal Zlatý glóbus. Téhož roku vytvořil film v hlavní roli s Idou Kamiňskou o krutosti komunistické diktatury, nazvaný *Mandelštamova svědkyně*. Následovaly snímky *Případ Miligan* (1975), *Druhá strana pekla* (1978). Zemřel při práci na svém posledním (zcela neúspěšném) díle *Cesta svobody* (1979) podle románu Howarda Fasta. Analýzu všech režisérových 16 filmů sepsal Václav Macek a roku 2008 ji pod titulem *Ján Kádár* vydal Slovenský filmový ústav.

Požehnaných **85 let se 20. června** dožívá historik a esejista **BEDŘICH LOEWENSTEIN**. Narodil se v Praze jako syn

Ján Kádár s Oscarem. Foto archiv.

lékaře ve smíšené česko-německo-židovské rodině, po nástupu nacismu byl vyloučen z gymnázia a následně totálně nasazen. Po maturitě se rozhodl pro studium filosofie, odkud byl rovněž vyloučen, tentokrát z politických důvodů. Pracoval na stavbě, pak absolvoval vojenskou službu a v letech 1953–1956 studoval historii na základě výjimky udělené ministerstvem školství. Krátce působil jako redaktor časopisu *Dějepis ve škole*, poté až do roku 1970 pracoval v Historickém ústavu ČSAV. Zabýval se hlavně moderními německými dějinami, kromě toho se postupně zaměřoval na mezioborová historicko-sociální témata a obecnější otázky krize evropské civilizace, evropský nacionalismus a psychologické aspekty historického vývoje. Po nástupu normalizace byl z ČSAV propuštěn a následoval zákaz publikování. Jako tlumočník na velvyslanectví SRN následně pomohl vytvořit vazby mezi disentem a exilem a zároveň publikoval v samizdatu.

V roce 1979 přijal nabídku profesury na Freie Universität v Berlíně, kde působil do roku 1994. Po pádu komunismu též přednášel na Karlově univerzitě a hojně publikoval i v českých časopisech, mj. ve *Filosofickém časopise*, *Současných dějinách*, *Sociologickém časopise* a *Přítomnosti*. Z jeho díla jsou českým čtenářům dostupné knihy *Projekt moderny. O duchu občanské společnosti a civilizace* (1995); soubor statí *My a ti druzí* (1997); *Pěle-měle. Loewensteinova abeceda. 500 glos ze zápisníku* (2007) a „encyklopedie intelektuála“ *Glosy ze zápisníku. Minimyšlenky v abecedním pořadí* (2013).

Před **90 lety, 3. června 1924**, zemřel v rakouském sanatoriu v Kierlingu u Klosterneuburgu zřejmě nejslavnější pražský rodák, spisovatel **FRANZ KAFKA** (nar. 3. 7. 1883). ■ **120. výročí** narození má skladatel a klavírista **ERVÍN SCHULHOFF** (nar. 8. 6. 1894 Praha–18. 8. 1942 Wülzburg v Bavorsku). ■ Před **115 lety** se narodil skladatel **PAVEL HAAS** (21. 6. 1899 Brno–17. 10. 1944 Osvětim). **am**

BERTHA VON SUTTNER SLOVEM I OBRAZEM

Ve dnech **20. až 30. června** se v ulicích Prahy objeví další plakátová výstava Zuzany a Eugena Brikciusových, kterou připravili ve spolupráci s překladatelkou Alenou Bláhovou. Výstava naváže na předchozí podobné akce, věnované Franzi Kafkovi, Jaroslavu Seifertovi či Karlu Poláčkovi. Nová expozice se soustředí na život a práci proslulé pražské rodačky **BERTHY VON SUTTNER**, ženy, která se proslavila humanisticky orientovaným literárním dílem, mírovými aktivitami i činností proti antisemitským projevům ve společnosti. Bertha von Suttner zemřela právě před sto lety, 21. 6. 1914, týden před atentátem na následníka trůnu v Sarajevu.

Trasa výstavy povede ulicemi Prahy 1 (Havlíčkova ulice, Ovocný trh, roh Jindřišské a Václavského náměstí, Alšovo nábřeží před UMPRUM, prostor před taneční konzervatoří v Křižovnické ulici). Výstava sestává z pěti plakátovacích sloupů, na každém bude vylepeno až čtrnáct plakátů zachycujících slovem i obrazem některý z aspektů života a díla Berthy von Suttner.

Bertha von Suttner se po zkušenosti z práce v lazaretu při rusko-turecké válce rozhodla, že zasvětit svůj život protiválečné aktivitě. Roku 1899 vydává román *Odzbrojte!*, začíná se angažovat v mírovém hnutí, jezdí na kongresy a zakládá pacifistické organizace. Spřátelí se s Alfredem Nobelem, kterému doporučí, aby do svého plánu nadace, jež by oceňovala lékaře, vědce a spisovatele, zahrnul také osobnosti, které se zasloužily o světový mír. První cenu tohoto druhu získá roku 1905 jako první žena na světě právě ona.

Bertha von Suttner i se svým mužem Arthurem aktivně vystupovala proti antisemitismu, kriticky se vyjadřovala jak o antisemitském vídeňském starostovi Karlu Luegerovi, tak o procesu s kapitánem Dreyfusem; po smrti Theodora Herzla, s nímž se dobře znala, napsala jeho nekrolog. S manželem založila Společnost proti antisemitismu.

Slavnostní vernisáže výstavy se konají **3. 6.** v 18.00 v Rakouském kulturním fóru na Jungmannově náměstí 18 a poté **20. 6.** v 11 hodin u plakátovacího sloupu na rohu ulic Havlíčkovy a Na Florenci s hudebním doprovodem, recitací a obcerstvením. Srdečně vás zveme! **zb**

Michael Brenner

MALÉ DĚJINY ŽIDŮ

■ Jeden ze současných největších odborníků na židovské dějiny se ve svém průvodci obrací na odbornou i laickou veřejnost a vypráví srozumitelnou a názornou formou příběh Židů zahrnující historii pěti kontinentů za posledních více než 3000 let. V literární zkratce zachycuje dílo podstatné momenty od prvních historických stop Izraele v Kanaánu, přes období proroků k židovskému království, od počátku diaspory, přes osudy národa v různých zemích světa, trauma holokaustu a jeho dědictví, vznik Státu Izrael až po současnost.

Vydalo nakl. Paseka v Praze roku 2014, z německého originálu přeložila Zlata Kufnerová. 352 stran, dop. cena 349 Kč.

Petr Zídek a kol.

OSOBNOSTI LIDOVÝCH NOVIN

■ Kniha obsahuje portréty padesáti významných osobností české historie, kultury a politiky, spojených s Lidovými novinami, a to zejména v letech 1893–1948. Seriál vycházel v loňském roce na stránkách LN a zahrnuje často objevené texty o pozoruhodných lidech, kteří se podíleli na formování české společnosti. Nechybějí mezi nimi portréty zakladatele LN Adolfa Stránského, básníka Františka Gellnera, novinářky Mileny Jesenské; svůj poslední text, otiskovaný mimo *Roš chodeš*, – nazvaný *Karel Poláček, diagnostik fráze* – má v publikaci Tomáš Pěkný.

Vydalo nakl. Universum v Praze roku 2014, 368 stran, dop. cena 379 Kč.

Franz Kafka, David Zane Mairowitz, Jaromír 99

ZÁMEK

■ Komiksová adaptace slavného románu. Autor scénáře komiksu David Zane Mairowitz je v Evropě žijící americký spisovatel, dramatik, režisér a překladatel, který Kafkův *Zámek* úspěšně adaptoval i pro divadlo. Jaromír 99 je známý například jako tvůrce kresleného filmu *Alois Nebel*.

Vydalo nakl. Labyrint v Praze roku 2013. 144 stran, dop. cena 299 Kč.

PROJEKT KAFKA 2014

■ Před 100 lety vznikl snad nejslavnější román Frnaze Kafky – *Proces* a nyní v červnu si připomínáme 90. výročí úmrtí spisovatele. Při této příležitosti jsou otevřeny dvě výstavy: *Proces 2014. Originál a proměna*, která zpřístupní část originálního rukopisu slavného románu spolu

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Ilustrace z komiksu *Zámek*.

s komentáři některých jeho pasáží osobnostmi současného veřejného a uměleckého života. Druhá výstava se jmenuje **K: Kafka v KomiKsu**. Jejím kurátorem je David Zane Mairowitz a jejím základem jsou tři knihy, na nichž se autorsky podílel: *Introducing Kafka*, *Proces a Zámek*.

Expozice připravily Německý literární archiv v Marbachu a Literární dům ve Stuttgartu ve spolupráci s Goethe-Institutem, Společností Franze Kafky a hlavním městem Prahou. Výstavy bude doprovázet bohatý program. Lze je navštívit do 30. června v Galerii Staroměstské radnice. Vstup je zdarma.

DNY JERUZALÉMA V PRAZE 2014

■ Druhý ročník úspěšného festivalu *Dny Jeruzaléma v Praze* proběhne již tradičně v červnu, a to ve dnech **18. 6.–21. 6.** Festival se bude konat na oblíbených místech ve městě: na pražské náplavce a lodi Tajemství Divadla bratří Formanů (u Železničního mostu, 18.–20. 6.) a na Střeleckém ostrově (21. 6.) v rámci hudebního festivalu United Islands of Prague. **Tanec:** Ve spolupráci s festivalem Tanec Praha jsme vybrali představení, ve kterém se můžete seznámit s uměním tanečnic a choreografek Iris Erez, Einat Ganz a Noy Zuk. Taneční blok uvedeme 19. a 20. 6. na lodi Tajemství Divadla bratří Formanů a 20. 6. večer v divadle Ponoc v rámci festivalu Tanec Praha. Všechna čtyři představení se vyznačují výrazným příběhem; dílo *Homesick* choreografky Iris Erez se zabývá tématem bezpečí, Einat Ganz se věnuje proměným sdíle-

ných vizí a ideálů napříč generacemi. V pátek 20. 6. chystáme pro milovníky tance rovněž workshop k tanečnímu stylu „gaga“, který povede Noa Zuk.

Trhy: Součástí festivalu bude tzv. Jeruzalémská tržnice, která bude otevřena každý den od 16 do 22 hodin na náplavce. Navštěvníkům nabídneme možnost ochutnat izraelské kulinařské speciality, limonádu, víno, mohou si posedět v „jeruzalémské kavárně“ a případně si zakoupit knížku některého z nedávno vydaných izraelských autorů. To vše za doprovodu swingu a dixielandu v podání izraelského tria Black Betty. V rámci trhů budou 19. a 20. 6. po obě odpoledne rovněž probíhat přednášky na různá aktuální témata týkající se Jeruzaléma a izraelské kultury.

Kulinařské umění: I letos se festivalu zúčastní palestinský šéfkuchař Kamel Hashlomon a izraelský šéfkuchař Ilan Garousi. Oba žijí v Jeruzalémě, mají rádi Prahu a dobré blízkovýchodní jídlo. Do Prahy si připravili kulinařskou show. Přijďte je navštívit na Jeruzalémskou tržnici na pražské náplavce, kde budou každý den festivalu od 16 hodin.

Videoart a DJ: Večerní program je věnován videoartu a party izraelského DJ Bamy, který bude hrát na lodi Tajemství Divadla bratří Formanů po všechny tři večery. Promítat se bude po setmění přímo na zeď náplavky (od 21 hodin).

Film: Nabídneme unikátní dokumentární film *Footsteps in Jerusalem*, který představuje mezigenerační výpověď o Jeruzalémě a změnách, kterými město prošlo. Součástí filmového bloku budou i krátké videoartové filmy *City Diary* zapůjčené jeruzalémskou galerií Yaffo 23, které byly natočeny umělci různých národností o městě Jeruzalém.

Hudba: Nedílnou součástí festivalu je hudební program, který bude představen v rámci pražského festivalu United Islands na Střeleckém ostrově. Můžete se např. těšit na jazzového saxofonového mága Elada Gellerta či rockovou kapelu L.F.N.T. a rozhodněte si přijďte poslechnout vycházející hvězdu izraelské indie scény The Angelcy. Současnou izraelskou hudbu si nenechte ujít 21. 6. od 18.00 na Střeleckém ostrově a v MeetFactory.

Podrobný program s přesnými časy zahájení akcí je uveden na webových stránkách www.dnyjeruzalemavpraze.cz. Příští ročník festivalu proběhne nejen v Praze, ale také v Plzni – Evropském hlavním městě kultury 2015.

Marina Šternová

JUDAFEST POTŘETÍ

■ Česká unie židovské mládeže (ČUŽM) si vás dovoluje pozvat na 3. ročník veletrhu českých židovských organizací **Juda-Fest**, který proběhne v neděli **22. června** od 13 do 21 hodin před kostelem sv. Ludmily na pražském náměstí Míru. Letos poprvé bude akce určena nejširší veřejnosti. Představí se na 20 institucí, spolků a komunit, těšit se můžete na židovskou hudbu v podání několika kapel, košer občerstvení nebo keramickou dílnu. Přijďte a přiveďte i přátele mimo židovskou komunitu. *dp*

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, P1 1, 3. patro)

- Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.
  - 2. 6.: **Rodinný tábor**. Vernisáž výstavy přibližující osud vězňů, kteří byli v září 1943 transportováni z Terezína do vyhlazovacího tábora Osvětimi-Březinky. Zde byli v noci z 8. na 9. března 1944 zavražděni. Výstavu uvedou její autoři V. Blodig a T. Fedorovič z Památníku Terezín. Vstup volný, výstava potrvá do 23. 10.
  - 4. 6.: „*We Live as Though Entombed*“: **Jews Hiding in Family Bunkers in Eastern Galicia**. Přednáška Natalie Aleksin z Touro College v New Yorku zaměřená na Židy, kteří se za války ukrývali v rodinných bunkrech východní Haliče. Přednáška se koná v rámci semináře k moderním židovským dějinám, jehož garantem je ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR, a proběhne výjimečně v prostorách Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR na adrese Vlašská 9, Praha 1. V angličtině. Vstup volný.
  - 9. 6.: **Československá exilová vláda a terezínský rodinný tábor**. Co věděla Benešova exilová vláda o osudu Židů deportovaných do Osvětimi a o terezínském rodinném táboře? Na tuto a další otázky odpoví ve své přednášce historik Jan Láníček z University of New South Wales v Sydney.
- Jan Láníček při této příležitosti představí svou publikaci *Czechs, Slovaks and the Jews, 1938–1948: Beyond Idealisation and Condemnation*. Přednáška je součástí cyklu k sedmdesátému výročí vyvraždění terezínského rodinného tábora v Osvětimi. Vstup volný.
- 11. 6.: **Rabi Azriel a kabalistické centrum v Geroně**. Přednáška Josefa Blahy zaměřená na osobnost a dílo rabí-

KULTURNÍ POŘADY

Bertha von Suttner.

- na Azriela z Gerony (12.–13. stol.), který patřil k nejvýznamnějším členům tamního kabalistického centra.
- 12. 6.: **Music at Auschwitz: Aid to Survival or Dehumanizing Degradation?** (Hudba v Osvětimi: pomoc k přežití či dehumanizující degradace?) Přednáška Laurence Sherra z Kennesaw State University věnovaná významu vězeňských orchestrů v Osvětimi a jejich dopadu na vězně i táborovou správu. V angličtině se simultánním tlumočením do češtiny.
  - 16. 6.: **Židovská Praha**: Sborník pražského židovství mezi liberalismem otců a národním porozuměním synů. Přednáška prof. M. Tvrđika z Ústavu germánských studií FF UK v Praze věnovaná německy psanému almanachu *Das jüdische Prag* (1917), v němž se zrcadlí přelom ve vnímání vlastního poslání židovské komunity v Praze a v českých zemích na sklonku habsburské monarchie.
  - 19. 6.: **Kibucy v džungli – Izraelský architektonický export do třetího světa**. V rámci cyklu věnovaného izraelské architektuře se Daniel Ziss zaměří na krátké období, během něhož Izrael dovážel do afrických a asijských rozvojových zemí zemědělskou technologii, školil místní odborníky a organizoval velké stavební projekty.
  - 25. 6.: **Svátek darování Tóry**. Přednáška pražského a vrchního zemského rabína Karola Efraima Sidona věnovaná svátku Šavuot poukáže na paralely mezi Božím zjevením na Sinaji a Boží přítomností v pouštním přenosném svatostánku.
  - Nedělní program pro děti a jejich rodiče: neděle 8. 6. ve 14.00: **Lvíček Arje čte židovské legendy**. Lvíček Arje bude vyprávět o staré Praze, o stvoření Golema, o životě na císařském dvoře a o tom, jak se dá moudrostí vyvrátit nad zlem.

Prohlídka: Židovské Město. Jednotné vstupné 50 Kč.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

- Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.
- 1. 6. ve 14.00.: **Orach chajim aneb Jak se žije (nejen) u rabínů?** – vernisáž výstavy obrazů i užitných předmětů, která provede návštěvníka rozličnými oblastmi života věřících židů. Autorkou je manželka brněnského rabína Ruth Kučerová. Vstup volný.
- 2. 6.: **Židovské ženy ve středověku**. Další pokračování cyklu *Ženy v judaismu*. Jaký byl jejich život v diaspoře? Jaké měly postavení ve středověké Evropě a jak na něj působilo většinové křesťanské náboženství? Přednáší Terezie Dubinová, Ph.D.
- 10. 6.: **Na slovíčko, Jene...** Místopředseda brněnské židovské obce Pavel Fried si k rozhovoru tentokrát pozval svého přítele – kněze, publicistu, cestovatele a dokumentaristu Jana Hanáka.
- 15. 6. v 10.30: **Co skrývají symboly?** Jaké symboly a znaky naleznete na náhrobních kamenech židovského hřbitova a co znamenají? Dětská dílna pro rodiče s dětmi od pěti let nabízí nejen procházku po brněnském židovském hřbitově, ale také možnost si některý ze symbolů pod dohledem lektorky výtvarně ztvárnit. Sraz účastníků dílny v 10.30 hod. před židovským hřbitovem v Brně-Židenicích.
- 15. 6. ve 13.00: Komentovaná prohlídka židovského hřbitova v Brně-Židenicích. Prosíme o předběžné přihlášení jednotlivců na e-mailu: katerina.suchankova@jewishmuseum.cz. Maximální počet účastníků prohlídky je 30. Poplatek za výklad 30 Kč se bude hradat na místě.
- 18. 6.: **Děti Antonína Kaliny**. Téměř neuvěřitelný příběh českého vězně, kterému se v krutých podmínkách koncentračního tábora Buchenwald podařilo zachránit tisícovku dětí, na které čekala smrt. Antonín Kalina z Třebíče se v roce 2012 stal zatím posledním Čechem oceněným v Izraeli titulem Spravedlivý mezi národy (viz *Rch* 2/2014). Seznámit přítomně s jeho příběhem přijede publicista a badatel Stanislav Motl.
- 24. 6.: **Noachidská smlouva** (II. část). Druhý díl přednášky o noachidské smlouvě podrobněji seznámí se základními pravidly, která mají v pojetí judaismu všeobecnou platnost a jsou určena celému lidstvu. Přednáška brněnského rabína Šlomo Kučery.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Naši studenti se představují:** Ve dnech 18.–20. května se v Praze uskutečnilo setkání World ORT Board of Representatives. ORT začal pomáhat rozvoji židovských komunit posilováním zemědělských dovedností, a dnes, mimo jiné, připravuje mladé lidi zejména na využívání moderních technologií. Do Prahy přijelo okolo 100 delegátů z 27 zemí, včetně významných dárců z USA. Studenti představili Lauderovy školy svými pečlivě připravenými prezentacemi, mj. na téma: *Zelená architektura* (K. Bohbotová, J. Matesová, R. Pojarová, J. Mates) či *Globální problémy, etika cestovního ruchu a jeho udržitelný rozvoj* (J. Ondráčková, M. Feurstein, M. Labusová). Naši studenti a studentky přišli skvěle připraveni, nebáli se mluvit a vyjádřit svůj názor. Děkujeme za výbornou reprezentaci školy!

■ **Vítězství v literární soutěži:** V rámci veletrhu Svět knihy se konalo slavnostní vyhlášení celostátní soutěže projektu Rosteme s knihou na téma *3001: Příběh planety*. Celkem se do soutěže přihlásilo 1442 literárních a 2834 výtvarných prací. Michaela Vítovcová z 2. G Lauderových škol uspěla se svou povídkou ve třetí, nejstarší kategorii: její text byl vyhlášen jako nejlepší. *ip, lh*

KULTURNÍ PROGRAM HAGIBOR

- 3. 6. v 15:00: Šavuot – předsváteční setkání s vrchním rabinem K. E. Sidonem.
- 10. 6. v 10:30: Klavírní matiné – skladby Josefa Suka uvádí a hraje Gerard Langer.
- 11. 6. ve 14:00: Stověžatý blues z Maiselovy ulice, texty Rut Sidonová, kytara – J. Gušlbauer.
- 16. 6. v 15:30: Čtyřruční klavír – skladby W. A. Mozarta, F. Schuberta a J. Brahmsa – hrají Aneta Majerová a Irina Mamaeva
- 17. 6. v 10:30: Klavírní dopoledne – skladby Jaroslava Ježka uvádí a hraje Igor Tausinger.
- Výstava: Fotografie Petra Balajky.

WIZO

- Milé členky, červnová schůze se koná dne 18. 6. od 15:00 v Maiselově ulici, výbor se sejde dne 11. 6. v 15:00 v Jáchymovské ulici. *ek*

SYNAGOGA TURNOV

■ Srdečně zveme na absolventský koncert studentů Konzervatoře a VOŠ Jaroslava Ježka v Praze, který se koná **5. 6.** v 17 hodin. V úterý **24. 6.** v 18 hodin se koná koncert experimentální hudby inspirované vodou *Vody – Fugy – Vzruchy*. Vstupné 50 Kč. Koncem června se v synagoze konají absolventské koncerty hudebních oborů ZUŠ Turnov. Termíny budou upřesněny na webu www.synagoga-turnov.cz.

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

■ Na ženské galerii turnovské synagogy můžete navštívit výstavu *Židovské školství a vzdělávání* zapůjčenou ze Židovského muzea v Praze. Synagoga je otevřena denně kromě pondělí od 9 do 17 hodin. Těšíme se na vás. *tb*

FESTIVAL ZAKÁZANÉ HUDBY V TEREZÍNĚ

- Ve dnech **15. 6. a 29. 6.** se v Terezíně (již posedmě) koná festival Zakázané hudby.
- Program: neděle **15. 6.** od 19.00 (kostel Vzkříšení Páně): hraje Severočeská filharmonie Teplice. Program: W. A. Mozart: předehra k *Figarově svatbě*, předehra ke *Kouzelné flétně*; G. Finzi: *Koncert pro klarinet a orchestr*; E. Schulhoff: *Symfonie č. 2*.
- Neděle **29. 6.** od 19.00 (Kulturní dům): program: P. Haas: *7 písní op. 18*; P. *Suita pro klavír op. 13*; H. Krása: *Fünf Lieder*; G. Klein: *3 písně pro vyšší hlas op. 1*; V. Ullmann: *Klavírní sonáta č. 7*; P. Haas: *Šest písní op. 1*. Účinkují V. Hajnová, mezzosoprán, M. Kasík, klavír. Vstupné dobrovolné.

K dispozici je doprava autobusem zdarma (tam i zpět). Pro rezervaci volejte paní Hronkovou: tel.: 777 616 888; e-mail: hronkova@ceskakultura-os.cz. *pch*

MACHOL ČECHIA 2014

■ Taneční skupina Besamim pořádá i letos výukový seminář izraelských lidových tanců s profesionálními učiteli z Izraele, který je vhodný pro pokročilé tanečníky, stejně jako úplné začátečníky. MACHOL Čechia se uskuteční v termínu od **23. do 27. 7.** v Nymburce. Bližší info a přihlášky získáte na www.besamim.cz, besamim@volny.cz, tel.: 603 852 917.

PAMĚTNÍ DESKA BRATRŮM RADOKOVÝM

■ Na Základní umělecké škole Alfréda Radoka ve Valašském Meziříčí byla odhalena pamětní deska Alfréda a Emila Radokových. Ti zde našli za protektorátu útočiště v továrně na klobouky a založili divadelní soubor Malá scéna.

■ Do **15. 6.** je ve zdejší Galerii Sýpka v Komenského ulici přístupná výstava *Driftwood III*, na níž představí své dřevěné objekty David Radok, kresby Josef Krouptor a scénické návrhy Ivan Theimer.

ZEMŘELA

MÁJA DOHNALOVÁ

Mája Dohnalová již není mezi námi. Ačkoliv trpěla těžkou nemocí, zpráva o její smrti (zemřela 6. března 2014 ve věku nedožitých 86 let) se zdála neskutečná.

Mája Dohnalová, rozená Randová, se narodila v roce 1928 v Praze v česko-židovské rodině. Přišla na svět v květnu, tatínek ji pojmenoval na počest měsíce lásky – Mája. Vyrůstala v Dejvicích a rodina jezdila pravidelně do Chotěboře, odkud pocházela většina příbuzných z matčiny strany, z rodu Bondyů. Zde u dědečka strávila podstatnou část dětství. Otec Josef Randa, novinář, který před válkou mj. pomáhal německých uprchlíkům, žel v roce 1940 zemřel na tuberkulózu a rodina tak přestala být chráněna tzv. smíšeným manželstvím.

Po vyřazení z každodenního běžného života přišlo to nejobávanější – společně s maminkou a sestrou Lídou byla deportována v říjnu 1941 čtvrtým pražským transportem (D) do Polska, do ghetta Lodž. Mája pracovala převážně v krejčovských dílnách. Nesnesitelný byl zejména vsudyprítomný hlad, který zabíjel děti i dospělé. V srpnu 1944 začalo být ghetto likvidováno; jednalo se o tzv. osmidenní „šperu“, při které padla za oběť polovina obyvatel ghetta. Mája byla deportována do Osvětimi-Birkenau. Z Osvětimi byla zařazena do transportu do Německa – dostala se do tábora Bergen-Belsen. Osvobození se dočkala nakonec v táboře ve vesnici Mehltheuer u Plavna, jenž byl pobočným táborem koncentračního tábora Flossenbürg. Prošla tedy čtyřmi koncentračními tábory.

Domů se Mája vrátila v červnu 1945 s podlomeným zdravím, našťáště společně s maminkou Matyldou, se kterou ji pojil velmi silný a krásný vztah – přežily vše spolu. Všichni nejbližší příbuzní, dohromady 18 lidí, zahynuli. Nesmírně těžce se vyrovnávala především se smrtí sestry. A velmi toužila po založení vlastní rodiny. V roce 1950 se vdala a následně se jí narodily dvě dcery.

Po absolvování VŠ politické a sociální pracovala Mája jako nakladatelská redaktorka, knihovnice a dokumentátorka. Rovněž překládala (z francouzštiny a polštiny), byla vášnivou čtenářkou. Měla pozoruhodný smysl pro humor. Poslední léta jezdila do škol vyprávět o šoa. Promluvit veřejně o tom, co bylo, zvládla ale až po více než půl století.

S Májou Dohnalovou odešla moudrost, nadhled a síla člověka, který zažil pronásledování a v Májině případě také jakási nepopsatelná, ale velmi přirozená laskavost. Jsem vděčná za výjimečné chvíle, které jsem mohla strávit v její přítomnosti.

Monika Hanková, ŽMP

ŽNO BRATISLAVA

V **júni** blahoželáme našim členom: pani Edita Büchlerová – 91 rokov; pani MUDr. Eva Janovicová – 77 rokov; pán Eugen Kučera – 86 rokov; pani Vilma Linková – 77 rokov; pani PhDr. Gabriela Mencerová – 73 rokov; pán Otto Šimko – 90 rokov; pán Juraj Weiss – 60 rokov; pán Štefan Zobel – 65 rokov, a pani Gertrúda Zúbeková – 81 rokov

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V **júni** majú sviatok narodenín: pani Viera Mláková, nar. 15.5. – 70 rokov; pán Eduard Longauer – 65 rokov; pani Ivetka Radová – 50 rokov; pán Juraj Strelinger, nar. 13.6. – 65 rokov, a pán Ivan Belan, nar. 26.6. – 69 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **červnu** oslavujú narodeniny tito členové našej obce: pan Zdenko Brandejs, nar. 29.6. – 79 let; pani Veronika Ruth Dvořáková, nar. 17.6. – 30 let; pan Pavel Fried, nar. 13.6. – 84 let; pani Růžena Hanáčková, nar. 9.6. – 64 let; pani Judita Havelková, nar. 20.6. – 54 let; pani Marcela Hřebíčková, nar. 16.6. – 85 let; pan David Mayer, nar. 2.6. – 35 let; pan Josef Ondra, nar. 11.6. – 56 let; pan Petr Pisk, nar. 28.6. – 40 let; pani Věra Stehlíková, nar. 29.6. – 88 let, a pani Iva Vlčková, nar. 25.6. – 33 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červnu** oslavujú narodeniny tito naši členové: pan Tomáš Bartoň, nar. 14.6. – 53 let; pani Ing. Olga Bauerová, nar. 14.6. – 38 let; pan Vladimír Erban, nar. 22.6. – 62 let; pan Ivan Kohout, nar. 19.6. – 30 let; pan Ing. Daniel Malý, nar. 26.6. – 46 let; pani Jana Palkovičová, nar. 17.6. – 64 let; pan Olexandr Shytyi, nar. 5.6. – 53 let; pani Channa Šimonová, nar. 12.6. – 29 let; pani Lyubov Tyrpaková, nar. 30.6. – 54 let; pani Naděžda Tyrpaková, nar. 7.6. – 20 let; pani Nikola Wellemínová, nar. 22.6. – 37 let; pan Petr Wellemín nar. 17.6. – 63 let, a pani Ruth Žáková, nar. 26.6. – 89 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **červnu** oslaví své narodeniny: pan Chaim Kočí, nar. 7.6. – 37 let; pani Eva Šťastná, nar. 17.6. – 85 let, a pan Ing. Hanuš Hron, nar. 18.6. – 89 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **júni** oslavujú: pán Ing Ivan Barkányi, nar. 23.6. – 66 rokov; pani JUDr. Eva Bäckerová, nar. 3.6. – 74 rokov; pani MUDr. Edita Ganóczyová, nar. 30.6. – 62 rokov; pani MUDr. Ludmila Grossmannová, nar. 13.6. – 57 rokov; pani Katarína Hermelová, nar. 21.6. – 62 rokov; pán Ing Vladimír Jakubík, nar. 2.6. – 69 rokov; pani Livia Jakubovičová, nar. 21.6. – 90

ZPRÁVY Z OBCÍ

rokov; pán MUDr. Alexander Jedlovský, nar. 2.6. – 84 rokov; pani Mgr Katarína Kamenská, nar. 6.6. – 64 rokov; pán Gabriel Klein, nar. 30.6. – 75 rokov; pani Kleinová, nar. 29.6. – 72 rokov; pani Irma Mattová, nar. 18.6. – 83 rokov; pán Alfréd Novák, nar. 7.6. – 89 rokov; pán PhMr. Peter Novák, nar. 11.6. – 62 rokov; pán Dp.t. Juraj Szántó, nar. 18.6. – 95 rokov, a pán Ing. Ivan Vesel, nar. 24.6. – 69 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **červnu** oslaví narodeniny: pani Margit Příborská, nar. 4.6. – 87 let; pan Pavel Gerö, nar. 6.6. – 68 let; pani Mgr. Olga Prašilová, nar. 9.6. – 38 let; pan RNDr. Michal Hron, nar. 18.6. – 65 let, a pani Eva Černá, nar. 23.6. – 91 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslaví svá jubilea: pani Věra Strouhalová, nar. 13.6. – 67 let; pani Lenka Murphy, nar. 15.6. – 41 let; pani Mgr. Zuzana Talášková, nar. 25.6. – 49 let, a pani Daniela Zavadilová, nar. 23.6. – 76 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **květnu** oslavili své narodeniny: pan Filip Hess, nar. 12.5. – 43 let; pani Milada Hlubíková, nar. 24.5. – 70 let, a pani Alena Serbusová, nar. 15.5. – 68 let.

V **červnu**: oslaví narodeniny: pani PhDr. Milena Slaninová, nar. 13.6. – 68 let; pan MUDr. Antonín Bělář, nar. 15.6. – 70 let; pani Jarmila Nováková, nar. 19.6. – 81 let; pani Edita Tumová, nar. 23.6. – 94 let, a pani MUDr. Hana Vavrečková, nar. 24.6. – 76 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červnu** oslaví narodeniny: pan Jan Schwarz, nar. 4.6. – 67 let; pan Oldřich Witz, nar. 7.6. – 89 let; pani Bc. Tereza Kohoutová, nar. 7.6. – 28 let; pan Adolf Stárek, nar. 16.6. – 84 let, pani Dagmar Löwyová, nar. 20.6. – 34 let; pan Ing. Ivan Martin, nar. 25.6. – 66 let; pani Věra Süssová, nar. 26.6. – 84 let; pani Eva Lišková, nar. 30.6. – 85 let, a pani Iva Kinclová, nar. 30.6. – 53 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **červnu** oslavujú narodeniny: pani Věra Čeňková, nar. 4.6. – 88 let; pani Albertina Farská, nar. 5.6. – 93 let; pani Erika Hartmannová, nar. 12.6. – 95 let; pani Hana Hnátková, nar. 20.6. – 90 let; pani Helena Horáčková, nar. 4.6. – 80 let; pani Eva Hoschlová, nar. 2.6. – 81 let; pani Zuzana Justman, nar. 20.6. – 83 let; pani Lenka Kalinová, nar. 11.6. – 90 let; pani Eva Kamenická, nar. 14.6. – 87 let; pani Františka Kindlová, nar. 29.6. – 98 let; pani Jitka Krejčová, nar. 5.6. – 75 let; pani Valerie Levy, nar. 8.6. – 82 let; pani Anna Mrázková, nar. 6.6. – 90 let; pani Františka Pelcová, nar. 12.6. – 82 let; pani Fany Pytelková, nar. 20.6. – 87 let; pan Jiří Reiner, nar. 7.6. – 75 let; pani Karla Reková, nar. 24.6. – 91 let; pan Petr Riesel, nar. 3.6. – 81 let; pani Liduška Lea Skácelová, nar. 18.6. – 81 let; pan Teodor Sládek, nar. 19.6. – 88 let, a pani Marie Vítovcová, nar. 15.6. – 86 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 10. 5. zemřel ve věku 67 let pan Ivan Dvorský. Se zesnulým jsme se rozloučili 13. 5. v obřadní síni NŽH, obřad provedl rabín Sidon.

Dne 16. 5. zemřel ve věku 87 let pan Ing. Ruvín Senderovič. Se zesnulým jsme se rozloučili 19. 5. v obřadní síni NŽH, obřad provedl rabín Sidon.

Dne 15. 5. zemřela ve věku 91 let pani Eva Vergeinerová.

Zichronam livracha!

ŽNO PREŠOV

V **júni** sa životného jubilea dožívajú: pán Peter Červeňák, nar. 17.6. – 26 rokov; pán Ing. Hardy Eckhaus, nar. 10.6. – 60 rokov; pán Mgr. Miloš Kriššák, nar. 23.6. – 33 rokov, a pán MUDr. Ivan Schvalb, nar. 22.6. – 57 rokov. Všetkým jubilantom želáme pevné zdravie a pohodu v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **jún** slávia narodeniny: pani Ing. Judita Gáborová, nar. 13.6. – 70 rokov; pani Helena Gescheitová, nar. 16.6. – 70 rokov; pani Kornélia Wirtschafterová, nar. 28.6. – 88 rokov, a pani Eva Galková, nar. 18.6. – 61 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **červnu** oslaví narodeniny: pani Drahomíra Krásová, nar. 5.6. – 59 let, a pani Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 64 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **červnu** blahopřejeme k narozeninám panu Danielu Narwovi a slečně Michaelé Fišerové.

Ad mea veesrim šana!

BRUSEL: ÚTOK V MUZEU

V sobotu 24. 5. došlo v Bruselu k útoku v Židovském muzeu. Před budovou (která na rozdíl od jiných židovských institucí ve městě není pod stálou policejní kontrolou) zastavilo auto, z něho vyskočil muž, vběhl dovnitř a začal střílet. Zabil čtyři lidi. Mezi oběťmi byl po starší manželský pár z Tel Avivu, jedna dobrovolnice a strážník. Muzeum se nachází nedaleko od Velké evropské synagogy a hojně ho navštěvují turisté.

Komentátoři atak považují za předem plánovaný teroristický útok s antisemitskými motivy. Belgický ministr vnitra prohlásil, že všechna místa spjatá s židovským životem ve městě budou pečlivě střežena. V Belgii žije přes 40 tisíc Židů, nejvíce v Antverpách a v Bruselu.

EU ZAKAZUJE DOVOZ DRŮBEŽE

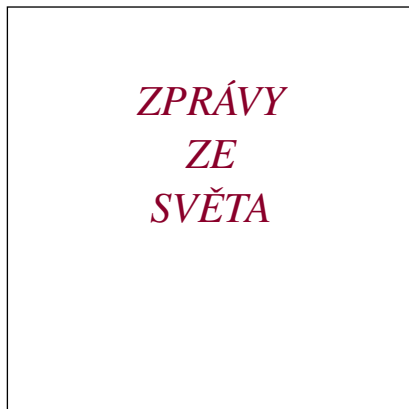
Evropská unie nepovolí dovoz drůbežího masa, pocházejícího z osad na Západním břehu. Jako důvod uvedli úředníci, že neuznávají jurisdikci izraelských veterinářů, kteří dohlížejí na produkci drůbeže a vajec na Západním břehu, neboť tamní osady považují za nelegální.

PAPEŽ VE SVATÉ ZEMI

Papež František I. podnikl v květnu krátkou, třídní oficiální návštěvu Blízkého východu. Navštívil Jordánsko, Betlém na Západním břehu a Jeruzalém. Na programu měl tři veřejné bohoslužby: na stadionu v Ammánu v Jordánsku, v Betlémě a v jeruzalémském Večeřadle. V Jeruzalémě se konalo ekumenické setkání v bazilice Božího hrobu, papež se pomodlil u Zdi nářků a v památníku Jad vašem se setkal se šesti lidmi, kteří přežili šoa. Hlavním cílem cesty bylo posílení vazeb mezi Vatikánem a zdejšími křesťanskými představiteli, ale papež vyzval i k ukončení „stále více nepřijatelné situace“. František též pozval izraelského prezidenta Perese a jeho palestinský protějšek Abbáse, aby se v červnu přijeli společně pomodlit do Vatikánu.

POMOC NIGÉRII

Nigerijský prezident přijal izraelskou pomoc při hledání více než 200 školáček, které unesli příslušníci extremistické islamistické skupiny Boko Haram, jež má na svědomí již tisíce vražd. K únosu došlo v dubnu. Zatímco OSN přidala skupinu na seznam teroristických organizací napojených na al-Káidu, řada států, včetně Británie a USA, nabídla pomoc při pátrání po unesených dívkách. Nigérie si vybrala Izrael pro jeho zkušenost s bojem proti terorismu.

Darování Tóry. Kresba Marc Chagall.

tické islamistické skupiny Boko Haram, jež má na svědomí již tisíce vražd. K únosu došlo v dubnu. Zatímco OSN přidala skupinu na seznam teroristických organizací napojených na al-Káidu, řada států, včetně Británie a USA, nabídla pomoc při pátrání po unesených dívkách. Nigérie si vybrala Izrael pro jeho zkušenost s bojem proti terorismu.

PRINC CHARLES: PUTIN JE JAKO HITLER

Moskva se zlobí na britského prince Charlese, neboť v Kanadě v rozhovoru s ženou, která za války uprchla před holocaustem z Polska, údajně prohlásil, že na Ukrajině se „Putin chová stejně jako Hitler“. Ruští diplomaté žádají „vysvětlení“, ale asi se ho nedočkají. Premiér Cameron, který Rusko kvůli anexi Krymu a podpoře vzbouřenců na východě země sám kritizoval, slova následníka trůnu odmítl komentovat jako jeho „soukromou konverzaci“.

STEFAN ZWEIG V THEATERMUSEUM

Až do ledna 2015 lze navštívit výstavu ve vídeňském Theatermuseum, věnovanou slavnému spisovateli a dramatikovi, zdejšímu rodákovi Stefanu Zweigovi (1881–1942). Výstava prezentuje desítky autentických dokumentů, fotografií, dopisů mapujících Zweigovu dráhu od slávy až po nucený exil a sebevraždu v Brazílii. Zajímavá je i sama instalace: v napůl vybalených krabicích, mezi stočenými koberci, v prostředí, jež evokuje útěk a zánik „světa včerejška“. V centru jedné místnosti je model předválečného noblesního hotelu Metropol, který po anšlusu zabralo gestapo jako své sídlo a vězení.

ČESTNÝ DOKTORÁT PRO PHILIPA ROTH

Židovský teologický seminář, nejvýznamnější americká instituce konzervativního judaismu, předal v květnu čestný doktorát spisovateli Philipu Rothovi. Pro autora, který v řadě próz zobrazuje americké Židy poměrně nelichotivě, je cena jakousi „poetickou spravedlností“, shodují se komentáře. Zatímco Nobelova cena mu zatím uniká, toto vyznamenání pro něj může mít stejný význam, ne-li větší. Když se roku 1962 účastnil symposia v newyorské Yeshiva University, studenti ho téměř vypískali – tehdy se prý zapřísahal, že už o Židech nikdy nic nenapíše. Svůj slib naštěstí nedodržel. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodes. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 5. 2014. **Cena 20 Kč (0,90 €)**